

Het zelfstandig handelen der onderbevelhebbers,

DOOR

C. C. DE GELDER,

Kapitein der Infanterie.

Wij meenen, dat heden ten dage ieder ontwikkeld militair wel overtuigd zal zijn van de hooge beteekenis, ja zelfs van de onmisbaarheid, van eene groote mate van initiatief in oorlogstijd bij hooger- en lager geplaatsten. De uitgebreidheid van een oorlogstoooneel, de geweldige troepenmassa's, die daar optreden, maken het reeds ondenkbaar, dat er één persoon zou bestaan, die, middels zijn staf, alles regelde. En in den strijd spreekt zulks, zelfs in kleinere verhoudingen nog veel duidelijker; van overzien, van leiden, anders dan in ruime trekken, kan geen sprake zijn, tusschenschakels ontbreken plotseling, middelen tot het overbrengen van bevelen en berichten ontvallen ons, het wachten op bevelen doet een gunstig oogenblik verzuimen enz. enz. En er is slechts één middel om aan dat alles tegemoet te komen en wel: decentralisatie, aangevuld door initiatief 1).

Enkele onzer voorschriften prijzen zulks dan ook in verschillende toonaarden 2) aan, doch het staat nog niet overal voldoende scherp geformuleerd en, wat erger is, het is bij de v r e d e s-voorbereiding nog lang niet bij allen in vleesch en bloed doorgedrongen 3).

Het schijnt wel zeer verleidelijk te zijn om, vooral in kleinigheden, „voorzienigheidje” te spelen, de „zoozeer gewenschte eenvormigheid” te bevorderen, alles te regelen, alles voor de lagergeplaatsten vooruit te bedenken en hen tusschen twee of meer prikkeldraadwanden te laten draven. En dat, terwijl men verantwoordelijkheidsbesef moet aankweeken, het initiatief moet bevorderen en aanmoedigen!

Men kent de sage van het bed van Procrustes. Zij meldt echter niet, of deze waard van zijne gasten, nadat ze in zijne legerstede pasklaar waren gemaakt, nog beweeglijkheid verwachtte.

Wie van zijne ondergeschikten, in stede van medewerkers, marionet-

1) Gevechtshandl. pt. 31, 1e al. en 79, 3e en 4e al.

2) Voorschr. Veld. pt. 3, Gevechtshandl. pt. 12.

3) Men leze bijv. eens pt. 3 Grondslag Onderricht, waarin eenige malen met de eene hand wordt teruggenomen, wat de andere gaf; of ook de tegenstelling tusschen de punten 7 en 8 van dit voorschrift. Onze Gevechtshandl. pt. 12 zegt terecht: »Alle militairen moeten tot de hierboven bedoelde zelfstandigheid worden opgeleid.» Doch opleiden is niet ieders werk.

ten maakt, weet vooruit, dat deze slechts dansen, wanneer aan de touwtjes getrokken wordt; dat kunnen zij toch niet helpen?

A. INLEIDING.

Op iederen chef rust, naast den plicht tot het geven van leiding, een plicht tot onthouding. Elk niet strikt geboden 1) ingrijpen in de werksfeer van lagergeplaatsten, doet immers het gevaar ontkiemen, dat de ambitie en de zucht tot aanpakken gaan verlammen, zoodat deze personen in waarde dalen en evenmin zelfstandig meer zullen optreden, wanneer men dit zou wenschen.

Maar ook de chef, bij voorkeur verdiept in detail-werk, dat het zijne niet is, verliest het overzicht en gaat eigen, voornamer plichten verwaarloozen.

Het voordeel, dat een meerdere meent te verkrijgen door voortdurend persoonlijk ingrijpen, is derhalve slechts schijnbaar. Hij neemt immers eene taak op zich, die aan anderen is opgedragen, schakelt hen min of meer uit en belast de eigen schouders overmatig. Doch behalve dat hij zoodoende bij anderen de opgewektheid doodt en karakters belet zich te ontwikkelen, wordt hij zelf eenzijdig en blijft met zijne gedachten in den vorigen, zoo niet in nog lageren rang verwijlen.

Wij hebben een regiments-commandant gekend, van wien het heette, dat hij 128 escouades commandeerde!

Het is in dit verband niet onaardig eens te herinneren aan den maarschalk Bazaine en de wijze, waarop deze zijn taak opvatte. Omtrent zijne werkzaamheden op 16 Aug. 1870 lezen wij, hoe hij voortdurend van het eene korps naar het andere rijdt, zelf aan batterijen hun plaats, aan bataljons hunne opstelling wijst. Dan weer verbetert hij eene vizierstelling of richt zelf een kanon. Een sectie artillerie wordt door hem persoonlijk 400 M. vooruitgebracht, vervolgens begeeft hij zich naar een bataljon van het 97e regiment, laat den stormmarsch slaan en geleidt het naar een hoogterand, waarachter het moet gaan liggen enz. enz.

Maar, onder al die bedrijven door, is van leiding van den slag geen spoor te bekennen 2). „Toute son activité se consumait à des détails, tandis qu'il négligeait l'ensemble.”

Wie zich aan een ander spiegelt.....

In het algemeen verstaan wij onder *initiatief* een oordeelkundige

1) En het is slechts dan strikt geboden, wanneer de handelingen van den ondergeschikte het welslagen van het geheel ernstig in gevaar brengen. Alleen hen, die gedachteloos of ongemotiveerd handelen, of hen die hun plicht verzaken, trefte eene berisping. Onze reglementen zijn hierin juist. Zie Infanterie Regl. II, pt. 288, 298, 299. 2e al. Vergelijk ook Pierron I, 1, blz. 442.

2) Palat, Bazaine et nos désastres en 1870, I, blz. 293. Zie ook blz. 357, of II, blz. 64, zoomede Lehautcourt V, blz. 174.

wilsuïting van den ondergeschikte, waarmede hij tracht te handelen in den geest der bedoelingen van den chef.

Meer in 't bijzonder verstaan wij daaronder iets drieledigs:

1. Het volgens eigen inzicht aanvullen en uitwerken van het ontvangen bevel (de bestaande bepalingen of voorschriften) met de noodzakelijke details; een bevel bevat toch datgene, en slechts datgene, wat de meerdere met zekerheid bevelen kan en wat de ondergeschikte weten moet, om zelfstandig te kunnen handelen tot het bereiken van het gestelde doel 1).

2. Het zelfstandig handelen, indien bevelen e. d. ontbreken of uitblijven.

Hiermede hangt nauw samen, dat men als onderbevelhebber dient zorg te dragen op de hoogte van den algemeenen toestand te zijn en zich dus nimmer mag tevreden stellen, met hetgeen van hoogerhand wordt ontvangen. Men zorge zelf voor berichten, voor verband met anderen, men vrage c. q. inlichtingen of bevelen en bereide zich reeds bij voorbaat op eene uitvoering voor, loope eventueel zelfs daarop vooruit, m. a. w. men zij in hooge mate actief 2).

3. Het ruim opvatten, het afwijken of niet opvolgen van, zelfs het rechtstreeks ingaan tegen bevelen e. d. indien men beseft, dat deze niet of niet meer toepasselijk, wellicht zelfs bepaald onjuist zijn Uitteraard wordt de chef dan omtrent de wijziging ingelicht (V. V. pt. 3).

Ieder bevel berust op een bepaalden gedachtengang; blijkt deze onjuist of slechts gedeeltelijk juist, zoo staat de ondergeschikte voor de vraag of, hoe en in hoeverre hij het ontvangen bevel moet opvolgen. Is de lastgever in de nabijheid, ja dan kan men zijne beslissing vragen. Doch in andere gevallen en bovenal indien de beslissing geen uitstel mag lijden? Welnu, onder die omstandigheden dient men zelf de volle verantwoordelijkheid te aanvaarden 3); men vrage zich daarbij dan af: wat zou mijn chef mij moeten bevelen, indien hij thans hier ware en wist, wat ik weet?

Het zelfstandig handelen is derhalve niet alleen een optreden, waartoe de ondergeschikte bevoegd is, een soort concessie van den chef, het is veel meer iets wat men van den ondergeschikte eischen moet, eene verplichting en een levensquaestie voor het leger Zonder dat vergt men van den chef iets onmogelijks, dwingt hem voor iedereen te gaan denken en tot uitvoerige regelingen, die allicht achter de feiten aanloopen 4). Het onvoorziene is nu eenmaal in den oorlog regel.

1) V. V. pt. 13, Gevechtshandl. pt. 11, 3e al. en pt. 13.

2) V. V. pt. 4, 6, 7, 8 (ad. pt. 7 denke men zich »verbinding» ook naar voren of achteren). Zie Gevechtshandl. pt. 30 en 31. Eventueel rijde men zelf naar voren.

3) Boguslawsky, Heerwesen und Kriegführung, blz. 240.

4) De moderne verkeersmiddelen veranderen ten deze weinig, nog daargelaten, dat zij niet altijd functioneeren en dat men slechts ter plaatse zuiver kan oordeelen. Men begrijpe bovendien, dat de chef op onvolledige gegevens moet werken en alzoo veel speelruimte dient te laten.

Daarom, liever alles dan ledepoppen en letterknechterij! Het moge niemand ooit veroorloofd zijn, eigen laksheid te dekken door middel van een al dan niet ontvangen order of een paragraaf uit een voorschrift. „Je n'ai pas d'ordres,” het is me niet gelast, heeft al te veel onheil gesticht.

Nu hebben vooral oudere schrijvers er wel eens op gewezen, dat in het zelfstandig handelen van onderbevelhebbers ook een gevaar kan schuilen en zulks is inderdaad het geval, indien het gaat ontaarden in willekeur, in eigendunkelijk handelen, in opzettelijke ongehoorzaamheid en betweterij, of indien het voortspruit uit wantrouwen in den chef.

Wanneer laatstgenoemde echter zijne taak beheerscht, weet wat hij wil en anderen weet duidelijk te maken, waar het om gaat en wat bereikt moet worden, zoodat de groote lijnen getrokken zijn;

wanneer hij voorts den ondergeschikten hun rol daarbinnen helder atbakent 1), zoodat zij voelen wat van ieder verlangd wordt, dan schijnt ons het bedoeld gevaar gering, immers er zijn vele wegen, die naar Rome leiden en ieder karakter kiest eigen weg en middelen.

En waar een ontvangen bevel wordt gewijzigd of niet opgevolgd, geschiedt zulks toch slechts om de werkelijke bedoelingen van den chef te dienen; men blijft immers handelen in zijn geest.

O zeker, de onderbevelhebbers moeten qua karakter voor hun taak berekend zijn, zij moeten verantwoordelijkheid niet schuwen, een snel en juist tactisch oordeel, zoomede toewijding bezitten, eenheid van opvatting en samenwerken 2), vrij van alle rivaliteit, in vreedstijd hebben geleerd en bovenal, zij moeten leering hebben weten te putten uit de groote bron, de krijgsgeschiedenis.

Doch overigens.... denkt men wellicht, indien dit alles mocht ontbreken, dat centralisatie daarvoor een tegenwicht vormt? 3)

De krijgsgeschiedenis toont ons inderdaad, dat een initiatief van onderbevelhebbers ook te ver kan gaan 4), dat er wel eens oogenblikkelijke moeilijkheden uit zijn ontsproten, zoodat de opperbevelhebber werd gedwongen tot voortijdig handelen en improviseeren. Doch als

1) Botsingen (Steinmetz aan de Saar 1870) en kruisingen moeten evengoed worden vermeden als gappingen, voorloopen of achterblijven. Zie o.a. Blume, Strategie, blz. 131 en Lewal, Strategie de Combat I blz. 47.

2) Vergelijk bijv. Gevechtshandl. pt. 47 laatste al. of pt. 83.

3) Als noodmaatregel ziet men veelal, dat naarmate de ondergeschikten minder ontwikkeld zijn, ervaring en inzicht missen, de bevelen uitvoeriger worden en van toelichtingen vergezeld gaan (Chanzy 1870). Napoleon, wiens onderbevelhebbers dikwijls meer routine dan wetenschappelijke ontwikkeling bezaten, geeft ons herhaaldelijk dit beeld.

Men deelt dan in oorlogstijd de lessen uit, die in vreedstijd werden verzuimd. Er bestaat derhalve een wisselwerking tusschen den inhoud der bevelen en de waardering der onderbevelhebbers.

4) Men denke aan het „er van door gaan naar voren.”

regel heeft het niet dan voordeelen gebaard, terwijl daarentegen het gemis aan initiatief slechts onheilen kan boeken.

Clausewitz zegt hiervan in het hoofdstuk „Die Kühnheit“: Eene stoutmoedige handeling kan licht een misslag worden. Doch desondanks blijft zij een schoone fout, die met eene andere maat moet worden gemeten. Gelukkig het leger, waar zij zich herhaaldelijk vertoont, het is een weelderige uitwas, die getuigt van een krachtigen bodem.”

Men remme derhalve, bereids in vreedestijd, de uitingen van initiatief zoo min mogelijk, moedige die integendeel op alle wijzen aan, immers, de meerderheid der menschen schuwt nu eenmaal verantwoordelijkheid, voelt voor sleur, is meer geneigd tot afwachten, dan tot doortasten, laat zich liever leiden, dan zelf als leider op te treden, m. a. w. is geestelijk traag en qua karakter passief. De stof voor aanvoerders moet men echter daaronder niet zoeken!

Wat zou men ten slotte qua leger hebben aan een weke massa, die men naar believen kneden kan, doch die alle veerkracht mist?

Wij dienen hier ook nog even te herinneren aan de voorheen nog wel gebezigde methode, bestaande in het geven van bevelen, gebaseerd op verschillende mogelijke gevallen en zulks, teneinde den onderbevelhebbers eene handleiding te verstrekken, voor al hetgeen zich zou kunnen voordoen 1).

Clausewitz heeft deze handelwijze eens vooral belachelijk gemaakt, door in een soortgelijk geval, toen iemand begon „Er zijn slechts drie gevallen mogelijk” op te merken, dat er altijd maar drie gevallen mogelijk zijn, doch dat in werkelijkheid, zoodra alle maatregelen dienovereenkomstig genomen zijn, vast en zeker het vierde geval optreedt.

Concludeerende dient de bevelhebber zich te beperken tot de kern van de zaak en, rekening houdend met ieders capaciteiten, de detail uitvoering aan anderen over te laten; dit is eene logische verdeling van arbeid. En geenszins behoeft hij te vreezen, dat zijn aanzien, zijn gezag daaronder zullen lijden, of dat zijn wil niet zal worden volvoerd. In samenwerking, wederzijdsch vertrouwen en onderlinge waardeering, ligt ten slotte de grootste kracht!

B. HET INITIATIEF IN DE GESCHIEDENIS.

Wanneer wij, om niet te ver af te dwalen, met het tijdperk van Frederik den Groote beginnen, zoo wordt het ons duidelijk, dat er toenmaals in den slag weinig ruimte voor het toonen van initiatief bestond; slechts de cavalerie gaf hiervan somtijds opmerkelijke blijken, doch de infanterie had, in de gesloten gevechtvormen en bij toepassing der lini tactiek, hiertoe niet veel gelegenheid 1). Bovendien

1) En waar zij het beproefde (bijv. Manstein bij Kollin) was het resultaat niet

vergden de kleine legers ook minder een zelfstandig optreden der onderbevelhebbers, immers de chef kon hun nauwkeurig zijne orders geven, bleef doorlopend met hen in voeling, kon dwalingen herstellen, zelf de uitvoering besturen, samenhang in de bewegingen brengen enz.

Beschouwen wij evenwel het geheele operatieterrein, dan is het wel duidelijk, dat reeds toenmaals aan de hoogere chefs en wel speciaal aan hen, die gedetacheerde afdeelingen aanvoerden, speelruimte moest worden gelaten, zoodat zij in zekere mate zelfstandig konden handelen. Hierop doelt dan ook de koning, wanneer hij zegt: 1)

„Ein General welchen der Souverain seine Truppen anvertrauet, muss durch sich selbst agiren, und das Vertrauen, welches der Souverain in der Merite dieses Generals setzet, authorisiret ihn, dass er die Sachen vor sich und nach seiner Einsicht machet”; of op eene andere plaats: 2)

„In Summa, darum heissen sie Generale, damit, wenn sie eine Sache gut überleget haben, sie solche auf ihre Hörner nehmen, denn der Chef kann nicht überall gegenwärtig sein”

In een bijzonder hachelijk oogenblik, zooals bijv. vóór en tijdens de overvalling bij Hochkirch, toonden Frederik's onderbevelhebbers dan ook wel degelijk zelfstandig te kunnen handelen.

Resumeerende echter zal men begrijpen, dat zoo het initiatief toenmaals al niet ontbrak en zelfs wel werd gewaardeerd 3), de onmisbaarheid er toch niet sterk van werd gevoeld en men er in ieder geval verre van af was, het tot een leidend beginsel voor allen te verheffen.

Napoleon liet aan zijne onderbevelhebbers in den regel 4) omtrent de technische uitvoering wel vrijheid van handelen, zonder hen echter in zijne voornemens voldoende in te wijden. De korpsen worden dag voor dag als stukken op het schaakbord verschoven, totdat, op het einde zijner regeering, dit stelsel niet te handhaven bleek. Doch toen kwam tevens aan het licht, dat dezelfde generaals, die zooveel roemrijke daden hadden volbracht, onvoldoende waren, zoodra zij zelfstandig moesten optreden en in stede van bevelen uit te voeren, deze moesten geven. „Ma présence — zegt Napoleon — était indispensable partout où je voulais vaincre. C'était là le défaut de ma cuirasse. Pas un de mes généraux n'était de force pour un grand commande-

erg aanmoedigend. Zie Bleibtreu, Vivat Friedericus I, blz. 143. Manstein had bij Praag echter meer succes. Aardig is het te lezen, hoe de Koning aan de cavalerie eenige vrijheid laat (Friedrich der Grosse, blz. 500).

1) Mil. Klassiker, Friedrich der Grosse, blz. 89.

2) Idem blz. 515.

3) Zie bijv. Horsetzky, Vorträge über Strategie, blz. 62, waar hij de statuten der Maria Theresia-orde vermeldt, of Schlichting's Grundsätze III, blz. 216.

4) Niet steeds. Vooral zijn broeders en zijn stiefzoon Eugène kregen somtijds zeer nauwkeurige instructies. Zie ook Lewal, Introduction à la partie positive de la Strategie blz. 80 (Berthier).

ment indépendant." En elders heet het: „Dans ma position, tout plan où, de ma personne, je ne suis pas au centre, est inadmissible (Dresden 30 Aug. 1813. Corresp. 20.492).

Echter vraagt men zich af, aan wien de schuld? Was het niet de Keizer zelf, die meer voelde voor gewillige werktuigen en voor krachtige armen, dan voor kloeke geesten, begaafd met onafhankelijkheid en initiatief.

In 1794 schrijft Bonaparte aan Berthier: „Het past niet voor dengene, die niet in het middelpunt der machine staat, over de richting der operatiën te oordeelen." Op 18 Januari 1807 krijgt Ney te hooren: „De Keizer heeft voor de leiding der operatiën noch raad, noch plannen noodig. Niemand kent zijn voornemens en onze plicht is slechts te gehoorzamen. Z. M. was te minder op Uwe bewegingen voorbereid, daar U reeds menigmaal is beduid, dat gij niet zonder bevel moogt handelen . . ."

Moet men zich dan verbazen, dat Ney bij Bautzen, wanneer hij eenige uren eerder ter plaatse is, dan hem was gelast, niet durft doortasten; is er niet iets begrijpelijks in de inertie van Mortier en St. Cyr, tijdens hun collega Vandamme bij Kulm in een tang wordt gekraakt?

Men oogst, wat men zaait. Toen de Keizer medewerkers noodig had, en hij dringend behoefte kreeg aan mannen met hersens, toen bleek het dat slechts krachtige armen hem ten dienste stonden 1).

Natuurlijk valt het niet moeilijk uit zoovele oorlogsjaren een aantal voorbeelden op te diepen van onderbevelhebbers, die getoond hebben, wel degelijk zelfstandig te kunnen handelen. Zoo willen wij hier herinneren aan Desaix bij Marengo, aan Richempanse bij Hohenlinden 2) of de Sénarmonit bij Friedland 3). Doch in 's keizers naaste omgeving zijn dergelijke figuren schaarsch en al laat Napoleon zich eenmaal uit: „Die generaal wachtte op bevelen; maar heeft men dan een bevel noodig om aan den strijd deel te nemen en zijne kameraden te hulp te snellen? Als de wijn is afgetapt moet men hem ook drinken", zoo gelooven wij toch op goede gronden, dat ook in dit tijdperk het zelfstandig handelen meer een toevallige bate, dan een fundament is geweest.

Van de oorlogen in een volgend tijdperk willen wij slechts dien van 1859 in Italië herdenken en wij kunnen onze lezers aanraden, als afschrikwekkend voorbeeld eens nategaan, op welke wijze de Oostenrijksche veldheer Giulay het bevel voerde.

Eerstens zijn de bevelen zoo lang, dat zij levendig herinneren aan

1) Zie Pierron, Methodes de Guerre I, blz. 16.

2) A. G. Maximes de Guerre de Napoléon I blz. 14, of Thiers, Hist. du Consulat, Livre VII, Brouwer, Gesch. der Oorlogen III, blz. 205 en 216, e. a.

3) v. Lettow-Vorbeck, 1806, IV, blz. 354.

de befaamde dispositie van Weyrother voor den slag bij Austerlitz, welke nog niet gereed was, toen de slag al begon. Voorts kenmerken zij zich, doordien voor allerlei gevallen voorzien is, hoe de ondergeschikte zich alsdan te gedragen heeft 1).

Natuurlijk kwam van dit alles niets terecht en was het eenige effect van al deze schrijverij, dat niemand meer iets deed, zonder daartoe het bevel te hebben ontvangen.

En thans springen wij over op de gebeurtenissen in 1870, waarbij wij eerst onze aandacht aan het Fransche leger willen wijden.

Men heeft den Franschen onderbevelhebbers nogal eens verweten, dat zij in dezen oorlog zoo weinig initiatief hebben betoond en zulks valt ook kwalijk te bestrijden. Er behoeft slechts te worden herinnerd aan het gemis aan zelfstandig handelen bij :

a. het zorgen voor eigen beveiliging (verrassing bij Montigny 2), divisie Tixier op 15 Aug., van de cavalerie-divisie de Forton op 16 Aug., van de Failly bij Beaumont 3) enz.);

b. den verkenningdienst (cavalerie bij Weissenburg, of tijdens den marsch van Mac Mahon naar de Maas);

c. bij het verbreken of intact laten van bruggen en telegrafische verbindingen;

d. bij het verplaatsen van troepen, indeelen van colonnes, verkennen van overgangspunten en marschwegen (Moezelovergang), men denke aan Metman op 15 Aug. (Lehautc. V, blz. 35).

e. bij de onderlinge samenwerking, de cameraderie de combat enz. enz.

Daarentegen ziet men in het gevecht, bij gemis aan leiding, een overmatig initiatief Zoo lezen wij van Rézonville: „Chaque brigade, sinon chaque régiment, se déploie dès le début, dans la direction, que son chef juge la plus avantageuse” 4).

Toch moet dit alles minder worden geweten aan de personen, dan aan het vigeerend stelsel, hetwelk vooral werd gekenmerkt, eenerzijds door eene groote centralisatie in de leiding, een soort van voogdij, anderzijds doordien de leiding zelve niet wist, wat zij wilde, waardoor zij òf geene òf hoogst onvolledige en onduidelijke orders gaf.

Men neme als voorbeeld eens het bevel voor de divisie Douay aan den vooravond van Weissenburg (20 Aug.), waarin wij lezen, hoe de re divisie (Ducrot) zich moet opstellen, zoomede dat Ducrot „connaissant le terrain de Wissembourg et des environs” aan Douay zal aangeven, hoe deze zijne troepen moet plaatsen. De generaal Ducrot voldoet hieraan en nu, alle orders tezamen genomen, treft het ons, dat de hoofdzaak, wat de taak van Douay zal zijn, ner-

1) Er bestaan dispositie's van 6 bladzijden druks, waarvan er soms 3 of 4 op een dag verschenen. Zie Hohenlohe. Strat. Briefe I, blz. 109, 125, 180; voorts 148, 153.

2) Lehautcourt V, blz. II of IV, blz. 140.

3) Woide II blz. 231.

4) Lehautcourt V, blz. 144.

gens is te vinden. Slechts in één zin „car c'est de Wissembourg, que nous devons tirer la majeure partie de nos subsistances" schuilt dien-aangaande iets. Overweegt men nu verder, dat Mac Mahon in deze en de volgende dagen zelf zweefde tusschen offensief en defensief, tusschen standhouden bij Wörth en teruggaan, dan rijst de vraag, hoe de onderbevelhebbers initiatief zouden kunnen betoonen, waar de groote lijnen dermate ontbreken? 1)

Men bedenke daarbij, dat elke handeling, die niet voorgeschreven was, of waartoe geene machtiging werd gevraagd, bij voorbaat reeds was veroordeeld!

Men oordeele hierover niet gering. Bazaine verwijt in zijne geschriften den korps-commandant L a d m i r a u l t, dat deze eigenmachtig een bivak verplaatste; Canrobert treft eene afkeuring, daar hij zonder autorisatie, op 18 Augustus, het vóór zijne stelling gelegen St. Marie-aux-Chênes bezette! 2)

Hieruit moeten feiten ontstaan, zooals wij er enkele willen gedenken.

Metman verklaart, dat hij in den nacht na Spicheren, door de officieren van zijn staf, voortdurend en in alle richtingen tevergeefs om bevelen heeft laten vragen 3). Hij was teneinde raad, daar hij ze maar niet kon krijgen.

De luitenant-generaal der genie van het 3e Fransche Korps weigert eene pionier-compagnie naar Noisseville te zenden, waar zij dringend noodig is, daar hij zonder toestemming van den korps-commandant, die zich reeds ter ruste had begeven, niet over de compagnie durfde beschikken 4).

Een afdeulings-commandant der artillerie weigert een batterij-commandant, bij Servigny, toestemming om veroverde Deutsche kanonnen weg te sleepen, daar de regiments-commandant niet aanwezig was, en men dezen de aanvraag toch diende voor te leggen.

L a d m i r a u l t beklagt zich, dat hij op 15/16 Augustus geen enkel officier van Bazaine's staf bij zich heeft gezien, m. a. w. zonder bevelen was. Blijkbaar achtte hij het niet gewensch, zelf daarom te vragen. En zoo zouden wij voort kunnen gaan.

Dan de leiding.

Mac Mahon is, den avond vóór den slag bij Sedan, nog in twijfel,

1) Rousset I, blz. 166—168. Typisch is de houding van twee regimenten bij den Pigeonnier; zij zien den strijd en blijven volkomen passief op orders wachten, die niet komen; en doen ook geenerlei moeite om ze te krijgen (Lehautcourt III, blz. 62). Mac Mahon meldt, dat hij zelf ter plaatse zal komen beslissen, of Weissenburg al dan niet door een bataljon moet worden bezet!

2) Episodes de la Guerre de 1870, blz. 22 en 103.

3) N. M. Bl 1897. Deel 50, blz. 313.

4) Woide II blz. 425; Lehautcourt V, blz. 482 verhaalt ons, hoe eene compagnie, die op last van den regts-ct. een gunstige stelling bij St. Marie zou bezetten, namens den Div.-Ct. teruggehaald werd, immers de order luidde »de ne pas dépasser St. Marie."

welk zijn houding zal zijn, doch verbiedt Ducrot het plateau van Illy te bezetten (Woide II, 348)..

Bazaine's legerleiding in de slagen bij Spicheren, of in die bij Metz, mag nauwelijks dien naam dragen. Bij Spicheren telegrafeert hij aan Frossard, die onder zijn orders stond: „si le mouvement est vraiment aussi sérieux, nous ferons bien de nous concentrer sur la position de Cadenbronn”, hetgeen men kwalijk een bevel kan noemen 1). Op 14, 16 en 18 Augustus is het, zoo mogelijk, nog erger. Niemand weet of, en zoo ja welke, bedoelingen bij den chef voorzitten en laatstgenoemde doet weinig anders dan remmen; de bevelen, voor zoover gegeven, munten uit door onduidelijkheid.

Het is dan ook bijkans dwaas, wanneer wij Bazaine zich hooren beklagen over gemis aan initiatief bij zijne ruiteraanvoerders (blz. 76), bij Frossard of bij Ladmiraalt (blz. 84, 87).

Integendeel gelooven wij, dat het zelfstandig handelen van laatstgenoemde op 14 Aug. (de teruggang over de Moezel) of op 16 Aug. (het verschijnen in den slag), dan wel het optreden van Lebrun bij Beaumont (hulp aan de Failly), in het geschetste stelsel, bewondering verdienen, al had dit alles nog fraaier gekund.

Resumeerende heeft alzoo de centralisatie in het legerbestuur de passiviteit der ondergeschikten doen geboren worden, terwijl waar nog zelfstandigheid aanwezig mocht zijn, deze reeds bij voorbaat tot onvruchtbaarheid was gedoemd, doordien men van de voornemens van den chef onkundig werd gehouden 2).

-De gevolgen van een en ander zijn overbekend.

Na dit somber beeld, willen wij ons naar de Duitsche zijde wenden.

Het zou een verkeerde voorstelling zijn, indien men wilde beweren, dat alle Duitsche bevelhebbers, in tegenstelling met de Fransche, doorlopend bewijzen van initiatief hebben gegeven. De 13e divisie (von Glümer) of de 15e (von Weltzien) hebben in den slag bij Spicheren evengoed ontbroken 3), als de veelgesmade Fransche divisies; bij Wörth ontbreekt het gros der Duitsche cavalerie, terwijl de Beiersche cavalerie-brigade rustig doorgaat met afvoeren, tijdens de Franschen onder hunne oogen een ongeordenden terugtocht beginnen.

„Ich hatte keinen Befehl, Exzellenz”, heet het ook hier 4). En evenzeer valt het moeilijk v. Manstein's houding (IXe Korps) op 16 Augustus te bewonderen.

Doch dergelijke feiten zijn slechts vlekjes op het schoone geheel. De opperste legerleiding accepteert dankbaar iedere overwinning, ook zelfs

1) Lehautcourt III, blz. 468. Bazaine denkt er niet aan zelf naar Spicheren te gaan. Zie ook over zijne leiding, Palat II, blz. 366.

2) Noch voor 16 of 18 Aug., noch voor den slag bij Sedan, zijn aan Fransche zijde bevelen gegeven, waaruit valt te lezen, wat men wil.

3) Zie bijv. C. v. Widdern, Kritische Tage, Erster Theil. III, 3.

4) Regensberg, 1870-71, Deel I, blz. 298-99.

wanneer de slag hare plannen doorkruist; een brigade-commandant (bij Colombey—Nouilly) doet, in strijd met gegeven bevelen, op grond van een strategische gedachte, een slag ontbranden en oogst hiermede lof!

Op het slagveld bij Spicheren smelt alles ter hulp, wat in de buurt is; regimenten infanterie komen per spoor, een batterij van het Ie Korps verlegt zelfs haar uitladingsstation naar het slagveld!

Het optreden van von Alvensleben op 16 Aug. (Vionville) was niet minder een schitterend bewijs van zelfstandigheid; doch waartoe zou het hebben geleid, zoo niet op dien dag door zoovele anderen dezelfde eigenschap ware getoond 1)?

Bij Wörth ontbrandt de slag, doordien niet ieder dezelfde orders heeft ontvangen en de onderlinge verbinding der korpsen te wenschen overlaat. Beseft men, wat het zeggen wil, dat von Kirchbach, in strijd met het bevel het gevecht af te breken, besluit het voort te zetten, hetgeen door den opperbevelhebber wordt gebillijkt.

Ook hier derhalve een stelsel; doch een stelsel berustend op frisheid en aanmoediging, op zelfstandig denken en handelen, op solidariteit en samenwerking. Het initiatief der onderbevelhebbers werkt bij de Duitsche troepen als een vermenigvuldigingscijfer, doordien het de waarde van het geheel vergroot, het vult aan wat door de legerleiding wordt vergeten, het herstelt zelfs fouten van deze.

Wie het doel wil, moet tegen de middelen niet opzien. Wie beseft, dat in dezen oorlog proefondervindelijk gebleken is, welk stelsel moet worden aanvaard, die zal ook in zijne keuze niet aarzelen.

Het initiatief der onderbevelhebbers komt echter niet alleen en uitsluitend uit de lucht vallen op een oogenblik, dat de chef er behoefte aan heeft; het is het resultaat van een systeem van opleiding en bevelvoering, waarbij ieder, van den jongsten luitenant af tot den generaal toe, zijn taak en zijn verantwoordelijkheid heeft leeren kennen en gevoelen. Men moet er in vrede stijd toe zijn opgeleid en het strekt het Duitsche legerbestuur tot grooten eer, dat het zulks het eerst heeft begrepen en niet minder, dat het de kracht heeft bezeten, een dergelijk stelsel door te voeren.

Wij willen nu met enkele voorbeelden het besprokene toelichten.

C. GEMIS AAN INITIATIEF EN BLINDELINGS GEHOORZAMEN.

Voor een ouden trouwen dienaar is blindelings gehoorzamen een schoone eigenschap; van den aanvoerder verwacht men meer. Is de chef ter plaatse, volledig op de hoogte, kan deze de zaak volkomen overzien, ja, dan dient men hem zonder eenig voorbehoud te gehoorzamen; doch overigens is passieve gehoorzaamheid niet meer voldoende 2).

1) Men leze dit bij Woide, I, blz. 317.

2) v. d. Goltz, Das Volk in Waffen, blz. 357.

1. De orders voor 14 October 1806 door Napoleon aan Davout gegeven, behelzen de opdracht, naar Apolda te marcheeren om den vijand in den rug te vallen, zoomede de aanwijzing voor Bernadotte, dat mocht deze nog bij hem zijn, zij tezamen moeten gaan; de Keizer hoopt echter, dat laatstgenoemde bereids bij Dornburg is.

Nu heeft Bernadotte reeds eerder de opdracht ontvangen naar Dornburg te gaan en vermeent derhalve, ofschoon hij zich thans bij Davout bevindt, dezen te moeten verlaten: hij trekt alzoo bij Camburg de Saale over en wendt zich naar het Z., naar Dornburg. In den loop van den dag hoort hij nu het gevecht rechts (Auerstädt) en links van zich (Jena), doch bepaalt zich er toe recht uit, op Apolda, te marcheeren en grijpt op geen van beide slagvelden in 1), doch gaat.... rusten!

2. Wanneer d'Erlon bij Ligny, op Napoleon's last, is verschenen en zich reeds in de nabijheid van den Pruisischen rechtervleugel bevindt, wordt hij achterhaald door een order van Ney, zijn onmiddellijken chef, waarin hem wordt bevolen naar Quatre-Bras terug te keeren. Hij voldoet hieraan, met het resultaat, dat het Pruisische leger aan vernietiging ontkomt, terwijl hij Quatre-Bras eerst bij duisternis nadert, wanneer het gevecht is afgelopen. Hij marcheerde dus nutteloos heen en weer.

3. In den slag bij Dennewitz (1813) herstelt Oudinot door zijn ingrijpen op den Franschen linkervleugel den toestand, daar het korps Reynier reeds wankelde; zelfs wordt Gölsdorf veroverd. Op dit oogenblik bereikt hem Ney's bevel, naar Dennewitz te komen.

Oudinot voldoet hieraan en neemt zelfs de strijdende troepen terug uit het vuur, hetgeen voor de Pruisen het sein voor een geduchten tegenaanval is; het gevolg werd een geweldige nederlaag voor de Franschen.

4. Op 13 October 1806 koestert Hohenlohe het voornemen, het korps Lannes van den Landgrafenberg te verdrijven, hetgeen ongetwijfeld den geheelen toestand zou hebben gewijzigd. Juichend gingen de troepen vooruit, toen op eenmaal de beweging werd onderbroken. Massenbach had uit het hoofdkwartier het mondeling bevel gebracht „dat vorst Hohenlohe den vijand absoluut niet mocht aanvallen en streng ter verantwoording zou worden geroepen, indien hij dit bevel overtrad” 2).

En men waagde het niet, dit bevel te overtreden.

5. In de orders voor 10 Juli 1866 verzuimt men aan Beiersche zijde, den commandant der 4e divisie, v. Hartmann, in te lichten, dat het aanvankelijke voornemen, het gros van het korps bij Poppenhausen te verzamelen, is losgelaten. Wanneer hij nu dien dag zijn divisie aldaar

1) v. Lettow-Vorbeck, 1806, 1 blz. 318 e.v. Zie ook Corresp. II.041. Revue M. G. Aug. 1907, zoomede R. M. Suisse, Mei 1907.

2) v. Lettow-Vorbeck 1806, I, blz. 329; Hohenlohe Strat. Briefe I, blz. 49.

overeenkomstig de eerste orders, heeft vereenigd, ontvangt hij verschillende met elkaar strijdige bevelen, in enkele waarvan echter Kissingen als bestemming genoemd wordt, waar tevens hevig vuur wordt gehoord. De divisie-commandant besluit evenwel bij Poppenhausen te blijven en verder niets te doen en overtuigt zich ook niet van den toestand; zoodoende ontbreekt deze afdeeling in het gevecht en sticht dien dag generlei nut 1).

6. Op 6 Aug. 1831 houdt het Nederlandsche leger een rustdag, uitgezonderd de reserve-divisie Cort-Heyligers, die, bij haar vooruitgaan, op het Belgische leger onder Daine stuit (bij Houthaelen).

Ofschoon men in het hoofdkwartier der 3e Divisie, te Beeringen, den geheelen middag en avond het vuren hoort, reageert men daarop niet in 't minst, doch zendt eerst eene (geringe) ondersteuning, wanneer de reserve-divisie daarom vraagt 2). En zulks, terwijl de afstand geen 10 K.M. bedraagt en men eene cavalerie-brigade bij de hand heeft!

O zeker, men moet ieder feit in het kader van zijn tijd beschouwen, maar toch

7. En nu verplaatsen wij ons naar den Russisch-Japanschen oorlog (1904) en lezen, hoe generaal Gerngross, toen een batterij-commandant verzocht het vuur te mogen openen op de geheel ongedekt oprijdende Japansche artillerie, ten antwoord gaf: „Er könne selbst die Verantwortung übernehmen, wenn er den Kampf beginne” 3). En de meeste Russische generaals waren niet anders.

D. MARCHER AU CANON

Moet een onderbevelhebber zijne afdeeling uit eigen beweging geheel of ten deele doen oprukken in de richting, waarin zich een gevecht door het hevige vuur openbaart? Onze Gevechtshandleiding (pt. 16) antwoordt bevestigend, behoudens het geval, waarin dit oprukken onvereenigbaar is met den aard der te vervullen opdraeht (Zie ook V. V. pt. 7).

Gaat men de lessen der krijgsgeschiedenis na (Spicheren, Waterloo), overweegt men, dat men in het gevecht nimmer te sterk kan zijn, dat er bovendien onder genoemd voorbehoud geenerlei ernstige schade uit kan voortvloeien, zoo valt er voor het aangegeven beginsel inderdaad veel te zeggen.

Echter zal het wel duidelijk zijn, dat een blindelings toepassen nimmer wordt bedoeld, wil men althans vermijden, dat eene vijandelijke demonstratie, bijv. door snel verplaatsbare troepen met rijdende artillerie, in staat zou zijn alle troepen uit de aangegeven marschrichting te

1) Regensberg, Mainfeldzug, blz. 84.

2) Wuppermann 1831, blz. 155; zie ook vooral Mil. Spectator. Dec. 1906.

3) Wijnaendts en de Ridder, Veldoorlog Rusland-Japan, blz. 87. Ook het blijven van Prins Frederik bij Hal, tijdens den slag bij Waterloo, of de houding van Grouchy tijdens dezen slag, verdienen bestudeering.

lokken. Wij gelooven derhalve, dat de onderbevelhebber zich vooral zal moeten afvragen, wat het nuttigste is voor den algemeenen toestand: dat hij den buurman ter hulp snelt, of zijn eigen taak voortzet, Met name bij een vervolging door verschillende colonnes kan het bijv. wenschelijk zijn zich van den weerstand, aan een nevencolonne geboden, voor 't oogenblik niet al te veel aan te trekken; het volgend succes kan dan zelfs te grooter zijn.

Wanneer de verkenningdienst goed functioneert, wanneer de noodige zorg gedragen wordt voor onderling verband, zoo vermoeden wij, dat in onze dagen, vooral ook dank zij vliegtuigen en draadloze telegrafie, het aantal gevallen, waarin men als eenige aanwijzing het kanongebulder heeft, wel niet talrijk meer zal zijn. Doet zich intusschen deze omstandigheid voor, ja, dan zal de onderbevelhebber weer als voorheen zelfstandig dienen te beslissen, waar hij het meest noodig is.

Wij willen thans enkele voorbeelden ter toelichting geven.

1. Bij Wörth grijpt v. Bothmer in, op het geschutvuur der verkennende brigade van Walther, hetgeen, ofschoon uit de bevelen te lezen, toch onjuist is.

2. Het Oostenrijksche leger verricht, op 21 Maart 1849, eene omtrekking der Sardijnische troepen. Wanneer een detachement van het Ie Korps op overmachtigen vijand stuit, snelt een nevengeop (Wohlgemut) op het vuur ter hulp. De hoofdmacht echter, onder Radetzky op weg naar Mortara, waar men 's vijands hoofdmacht hoopt te treffen, vindt in dit vuur generlei aanleiding om af te buigen 1).

3. Op 27 Juni 1866 marcheert het Pruisische gardekorps op 2 wegen, tusschen het Ie Korps (Bonin), hetwelk bij Trautenau strijdt en het Ve (Steinmetz), dat bij Nachod aanvalt. De commandant der Ie garde-divisie rijdt, het vuur hoorende, persoonlijk vooruit en stelt zijne divisie ter beschikking van Bonin, die evenwel voor de hulp bedankt. De 2e divisie krijgt inmiddels de aanwijzing, zoonoodig het Ve Korps te steunen en wel (het vuur is verflauwd) alsdan op het geschutvuur aan te sluiten 2). Zij grijpt derhalve evenmin in.

4. Gedurende het gevecht bij Colombey-Nouilly (14 Aug. 1870) rukte v. Goeben met het VIIIe Korps niet uit eigen beweging op ter ondersteuning van Zastrow en Manteuffel en zulks, daar hij de reserve vormende van het Eerste Leger, zich hiertoe niet gerechtigd achtte en bovendien zijn chef in de nabijheid wist 3).

5. Op 16 Aug. 1870 vormt v. Schwarzkoppen met de 38e Brigade de voorhoede van het Xe Korps in de richting Etain; de bedoeling van den marsch was, de Fransche terugtrekkende colonnes zoo mogelijk van Verdun af te dringen.

1) Rustow, Krijgsgeschiedenis van den nieuweren tijd, blz. 740.

2) v. Lettow-Vorbeck, 1866, II, blz. 220 en 232. Bonin werd bij Trautenau geslagen.

3) C. v. Widdern, Kritische Tage, Erster Theil, I, blz. 80.

Gedurende dezen marsch verneemt men sterk geschutvuur, blijft evenwel in de aangegeven marschrichting voortgaan tot St. Hilaire en maakt hier halt, in afwachting van bevelen; wel wordt een patrouille tot het verkrijgen van gegevens uitgezonden, echter op Etain.

De herhaaldelijk besproken kwestie is nu, of hier goed gehandeld werd?

Er waren drie mogelijkheden en wel: 1°. het geschutvuur kon afkomstig zijn van de vesting Metz en hare bezetting, in dat geval had men er geene bemoeienis mede;

2°. het kon een gevecht betreffen met vijandelijke achterhoeden;

3°. er kon contact zijn gekomen met de Fransche hoofdmacht.

Ofschoon men nu alleszins kan billijken, dat de generaal niet aantonds van zijne marschrichting is afgeweken en zijne aandacht blijft wijden aan den straatweg Metz—Etain—Verdun, ofschoon men zelfs kan toegeven, dat een tijdelijk halt maken bij St. Hilaire te verdedigen valt, zoo is er toch één punt in verzuim: men trachtte niet zelf uit te vorschén, wat het geschutvuur beduidde en wachtte af, of er berichten dan wel orders zouden komen 1).

Of nu, in verschillende der door ons geschetste gevallen, het oprukken onvereenigbaar zou zijn geweest met den aard der te vervullen opdracht, moge de lezer zelf beslissen. Het blijft steeds een kwestie van inzicht, waarbij de doorslag wordt gegeven door den geest, neergelegd in het woord van Goeben: Ein Hundsfott, wer nicht hilft, wo er helfen kann" 2).

E. MISPLAATST INITIATIEF.

Een onjuist initiatief bij de onderbevelhebbers ontstaat gewoonlijk daaruit, dat men den drang tot handelen voelt, doch onvoldoende in de bedoelingen van den chef is ingewijd; of wel uit het feit, dat de leiding aan diens handen ontglipt, waaraan de ondergeschikten dan op onsamenhangende wijze, trachten tegemoet te komen. In deze gevallen ligt de fout dus primo bij den chef.

Doch ook kan een misplaatste zelfstandigheid van handelen daarin schuilen, dat een onderbevelhebber den toestand onjuist beoordeelt, of de aanvalslust niet weet te matigen.

Het te voortvarend optreden der brigade Albertone bij Adua veroorzaakte groote onheilen, het analoge optreden der 14^e Duitsche divisie bij Spicheren had tot een zelfde gevolg kunnen leiden.

Het terugkeeren der divisien van Ladmiraault, tijdens den Moezelovergang, op den Oostoever en hun ingrijpen in den slag van Colombey—Nouilly is, wanneer wij den strategischen toestand beschouwen

1) C. v. Widdern, II, 1, blz. 118; v. Scherff, Kriegslehren, Heft 2. Men leze ook Hoening's Taktik der Zukunft blz. 46 e. v.

2) id. III, 3, blz. 72.

en aannemen, dat het Fransche leger bovenal spoedig op Verdun moest teruggaan, een voorbeeld van verkeerd initiatief. En toch, bij de onzekere leiding, bij den afkeer der troepen van het voortdurend ontwijken van den vijand, het doelloos heen- en weer marcheeren, is het alleszins begrijpelijk.

Wij willen enkele voorbeelden iets uitvoeriger nagaan 1).

1. Merkwaardig is het misplaatste initiatief van de Failly in den aanvang van den Fransch-Duitschen oorlog. Hij ontvangt de mededeeling van den Keizer, dat hij onder bevel van Mac Mahon is geplaatst en de opdracht, zijn korps bij Bitche te vereenigen. Van Mac Mahon ontvangt hij bevel, zich zoo spoedig mogelijk met hem te vereenigen, welk bevel nog door een soortgelijk wordt gevolgd.

De Failly hecht evenwel meer aan het bezetten van verschillende punten (Saargemünd, Rohrbach, Bitche) en gedraagt zich derhalve nòch naar den letter, nòch naar den geest der ontvangen bevelen. Wanneer echter de slag bij Wörth is verloren, meent de Failly, ook zonder geslagen te zijn, aan de débâcle van zijn chef te moeten deelnemen en volgt overhaast de terugtochtsbeweging.

2. In de dispositie voor het Oostenrijksche leger voor 3 Juli 1866 (Königgrätz) wordt uitsluitend gesproken over vijand vóór het front; voornemens van den opperbevelhebber worden er niet in vermeld, terwijl voor het 4e Korps alleen staat aangegeven, dat het rechts van het 3e stelling moet nemen op de hoogten tusschen Chlum en Nedelist, en voor het 2e Korps, dat het daarnaast den uitersten rechtervleugel moet vormen.

Beide korps-commandanten laten zich verleiden, door het terrein om verder naar voren te gaan, door den vijand om naar het Westen front te maken, en verergeren dit, door na te laten hun chef hiervan te onderrichten. Het gevolg was, dat het leger van den Pruisischen kroonprins bijkans zonder weerstand te ontmoeten, op den onbezette vleugel binnendrong.

Een fout van de korps-commandanten, zeer zeker, doch het legercommando gaat evenmin vrij uit.

F. HET TEGEN DE BEVELEN INGAAN.

Er bestaan tal van gevallen — de krijgsgeschiedenis wijst dit uit — waarin wijziging van ontvangen bevelen, niet opvolgen daarvan, geraden is; ja sterker, het kan een plicht zijn, niet te gehoorzamen 2).

1) C. v. Widdern, Kritische Tage. Erster Theil, II, 1, blz. 106, geeft eveneens een belangrijk voorbeeld (v. Block bij Rézonville).

2) Generaal Dupont begrijpt in de capitulatie van Baylen (1808) de divisien Vedel en Dufour, die onder zijn bevel staan, doch nog geheel vrij in hunne bewegingen zijn. Op zijn last keeren deze troepen terug en geven zich over. Napoleon heeft dienaangaande gezegd, dat een generaal, die in 's vijands macht is, geen recht meer heeft om orders te geven (Pierron I, 1, blz. 156). Niet gehoorzamen was hier plicht. (Zie ook: den Beer Poortugael, Oorlogs- en neutr. recht blz. 166).

Wanneer men op een gegeven oogenblik die overtuiging bezit en den moreelen moed heeft de eventueele gevolgen te dragen, zoo wijst het geweten den weg.

Natuurlijk zal hierbij medespreken, dat men zijn chef kent, weet of hij ruim denkt, dan wel bekrompen; m. a. w. de school, waarin men is opgeleid.

1. Bij Hochkirch (1758) weigert de generaal-kwartiermeester v. d. Marwitz de legerplaats uit te zetten, op de plaats hem door Frederik den Grooten aangegeven en wordt deswege in arrest gesteld; Ziethen voldoet niet aan den last, de paarden af te zadelen. Weldra bleek hoe juist zij hadden gezien.

2. Seydlitz, bij Zorndorf (1758), krijgt herhaaldelijk bevel te chargeeren, zelfs onder bedreiging, dat het hem zijn hoofd zal kosten, indien hij niet onmiddellijk gehoorzaamt. Kalm antwoordt hij, dat de koning na afloop van den slag over zijn hoofd mag beschikken, doch dat hij het nu nog noodig heeft. Hij chargeert, wanneer hij zelf het oogenblik daartoe gekomen acht, behaalt een reusachtig succes, en de koning... omarmt hem!

3. Op 6 Aug. 1870 meent de brigade-generaal Walther, commandant der voorhoede (thans voorposten) van het 5e Duitsche korps, niet-tegenstaande „rustdag" is gelast, eene offensieve verkenning te moeten verrichten. De chef van den staf van dit korps keurt zijne handelwijze goed en de korps-commandant, bemerkende hoe het gevecht zich ontwikkelt, roept zelfs de medewerking der nabuurkorpsen in. Wanneer vervolgens de bepaalde last uit het Hoofdkwartier komt „geen gevecht te aanvaarden en alles te vermijden, wat daartoe zou kunnen leiden" volgt v. Kirchbach deze bevelen niet op, aangezien hij vermoedt, dat de vijand wil terugtrekken, het afbreken van het gevecht veel verliezen zal kosten en het moreel zal schaden, terwijl een groot succes hem waarschijnlijk lijkt.

En de kroonprins, eindelijk zelf verschenen, en de resultaten, geven hem gelijk.

4. Ook de gevechtsleiding in den slag bij Colombey—Nouilly (1870) aan Duitsche zijde vertoont interessante beelden. Von Goeben geeft zijn chef kennis, dat hij, waar het gevecht tot stilstand is gekomen, en een alarmeering en nachtmarsch niet wenschelijk zijn, met het oog op het late uur (9⁰⁰ nam.) het bevel, tot vooruitbrengen der 15e Divisie c. a., niet zal opvolgen 1). Von Zastrow gehoorzaamt evenmin aan het hem bereikend bevel, terug te gaan, wijl hij „reeds bevelen voor den nacht heeft gegeven, geen gewonden in 's vijands handen wil laten en zich de eer niet wil laten ontgaan, meester van het slagveld te zijn gebleven 2).

1) C. v. Widdern, Kritische Tage, I, 1, blz. 89. Zie tevens (blz. 94) de beschouwing over von Goeben bij Alsen.

2) id. blz. 110. Deze studie is uiterst leerzaam.

5. Wanneer de maarschalk Bugeaud het bevel ontvangt (1847) niet in Kabylië door te dringen schrijft hij terug: „Je reçois votre dépêche. Il est trop tard. Mes troupes de Constantine sont en marche depuis 48 heures. Les miennes sont déjà parties, et je vais les rejoindre. Si nous avons le succès, le gouvernement et la France en auront l'honneur. Dans le cas contraire, la responsabilité tout entière retombera sur moi: je la réclame” 1).

6. Tijdens den zeeslag bij Kopenhagen (1801) seint de Engelsche admiraal Parker, die aan het succes begint te twijfelen, aan Nelson, die den hoofdaanval leidt, het signaal „terugtrekken.” Wanneer men Nelson dit overbrengt, beseft hij het ernstig nadeel, dat aan het opvolgen verbonden zal zijn, plaatst den kijker voor het eene (blinde) oog, verklaart het sein niet te zien, vecht door en behaalt de overwinning 2).

7. Generaal de Perponcher ontvangt in den nacht van 15/16 Juni 1815 Wellington's last, de 2e divisie te Nivelles te concentreren en alzoo Quatre-Bras te ontruimen. Hij volgt dezen echter niet op „volkomen overtuigd geworden zijnde van den waren staat van zaken en inziende de importantie om Brussel te blijven dekken, om het gat te stoppen tusschen hem en de Pruisen opengelaten, en om den vijand niet te laten doordringen tot op het défilé van het bosch van Soignies, van waar hij alle secours zou hebben kunnen afsnijden; vermeende het op zich te moeten nemen om niet aan deze order te obtemporeeren, maar de positie van Q. B. met alle inspanning van krachten te blijven behouden, waartoe hij opnieuw de order gaf en waarvan hij Zijne Koninklijke Hoogheid liet rapport doen” 3).

En dat, ruim honderd jaar geleden!

8. Wij willen dit hoofdstuk besluiten met een episode uit onze O. I. krijgsgeschiedenis en wel uit de expeditie naar Bali (1849).

Generaal Michiels denkt op zeker oogenblik, vijandelijke benden in een boschrand te zien en gelast den kapitein Kellermann hierop eenige kartetsen af te vuren. Laatstgenoemde vermeent echter, dat het eigen troepen zijn, begeeft zich naar den chef en deelt hem zijn vermoeden mede. Generaal Michiels herhaalt zijn order, de kapitein zijn twijfel en wanneer de last opnieuw en nadrukkelijk wordt herhaald, weigert Kellermann te gehoorzamen. In toorn ontstoken wil de generaal hem in arrest doen stellen toen de gestalten uit den boschrand komen en Hollandsche commando's weerklinken. Zwijgend drukte de chef zijn ondergeschikte de hand 4).

G. VOORBEELDEN VAN GEWETTIGD INITIATIEF.

Wij willen ten slotte nog enkele opvallende voorbeelden vermelden.

1) Pierron, Méthodes de Guerre I, I, blz. 80.

2) id. blz. 144.

3) v. Dam v. Isselt, Het aandeel der Nederl. troepen, blz. 24.

4) Booms, Neerlands Krijgsroem, I, blz. 208.

1. Op 16 Aug. 1870 krijgt de commandant der 18e divisie, von Wrangel, van v. Goeben het bericht, dat bij Gorze een hevige strijd is ontbrand, dat hij de 16e Divisie ter ondersteuning doet oprukken, zoomede het verzoek zelf ook te willen medewerken. Wrangel geeft hierop den chef van het 11e Grenadier-regiment, v. Schöning, het bevel zich ter beschikking te stellen van de 16e divisie en de kettingbrug bij Corny te bezetten; de korps-commandant IX (v. Manstein) krijgt hiervan bericht. Laatstgenoemde is hierover ontstemd en zendt het positief bevel, het regiment terug te roepen.

Inmiddels heeft echter Schöning, die uit het hevig geschutvuur den toestand begrijpt en zijn opstelling bij de brug voor nutteloos houdt, zich onder de orders van den commandant der 16e Divisie gesteld en is het slagveld genaderd. Terwijl de toestand bijzonder spant, bereikt hem Manstein's bevel en staat hij derhalve voor de keus: te gehoorzamen en het gevechtveld te verlaten, waar hij dringend noodig is, of niet te gehoorzamen en mede in te grijpen. De keus was voor hem niet moeilijk en voorzeker heeft deze hoofdofficier dien dag een schitterend bewijs van inzicht en zelfstandigheid gegeven 1).

2. Op 1 Sept. 1870 (Sedan) bereikt generaal v. Schkopp met de 22e divisie (8 bataljons) St. Albert, ontwikkelt zijne troepen tot het gevecht, overschrijdt de Floingbeek en dringt krachtig naar voren. Op dit oogenblik ontvangt hij het bevel „een brigade als algemeene korpsreserve naar het boschje op hoogte 812 te detacheren.” Aangezien hij moet kiezen tusschen afbreken van het gevecht en wijzigen van het ontvangen bevel, kiest hij het laatste, zet den aanval voort, doch zendt 2 bataljons naar het aangegeven punt. Hij was hiertoe te meer gerechtigd, daar uit het bevel te lezen viel, dat zijn chef veronderstelde, als zouden hem beide brigades zijner divisie ter beschikking staan 2).

3. In den slag bij Coulmiers wordt de brigade Beiersche kurassiers uit St. Pérvy terug geroepen; de officier, met het overbrengen van dit bevel belast, ter plaatse beoordeelend wat hiervan de gevolgen zullen zijn, wijzigt zelfstandig de lastgeving en draagt zorg, dat dit punt bezet blijft 3).

En zoo kunnen wij voortgaan.

Hauptmann Feige verdedigt, niettegenstaande den herhaalden last het te ontruimen, het kerkhof van Beaune-la-Rolande, daar hij de beteekenis van dit punt maar al te wel beseft.

De commandant der Oostenrijksche reserve in den slag bij Custoza (1866) veldmaarschalk-luitenant Maroicic besluit, tegen 3⁰⁰ nam.,

1) C. v. Widdern, Kritische Tage, Erster Theil, II, 1, blz. 138 e. v.

2) G. Stafwerk, Band II, blz. 1236 en Woide II, blz. 305.

3) Wij mogen hier wel verwijzen, naar de opvatting, die Voigt-Rhetz (Xe Korps) had van de orders, die hij bij le Mans ontving (11 Jan. 1871). Zie Roussel IV, blz. 382. Von Schwartzkoppen, op 16 Aug. 1870, uit St. Hilaire, ontboden naar Chambley, acht het beter verder Noordwaarts uit te halen en verschijnt op den straatweg naar Mars-la-Tour. (C. v. Widdern, Krit. Tage, Erster Theil, II, 1, blz. 72).

eigener beweging ten aanval op Custozza vooruit te gaan en draagt aldus werkelijk zeer tot het succes bij.

En, om ook te doen inzien, wat in lagere rangen initiatief beteekent, men leze eens op welke wijze majoor v. Heineccius, commandant der artillerie-munitie-colonnes van het Garde-korps, in den veldtocht van 1870 zijne taak opvatte 1).

Wij willen hiermede eindigen; wat wij beoogen blijkt voldoende uit hetgeen wij betoogen. De lessen der geschiedenis liggen opengeslagen voor ieder die zien wil 2). Slechts de hoogere discipline, de actieve gehoorzaamheid der onderbevelhebbers verzekert in oorlogstijd het succes, de passieve heeft afgedaan.

Moge men dit in vreedestijd steeds indachtig zijn.

BIJLAGE.

Schrijven van Grouchy dd. 19 Juni 1815:

„.... Je montais à cheval pour aller les faire attaquer, quand le général Gérard, m'arrêtant, m'engagea à me diriger du côté où l'on tirait le canon. Je lui fis connaitre en peu de mots les motifs, qui ne me permettaient pas de goûter cet avis; mais il n'en persista pas moins à me presser de le laisser marcher du côté de la canonnade avec le 4e corps, si je ne voulais pas le faire avec la totalité de mes troupes. Je n'ai pas cru devoir, en cette circonstance plus que je ne l'ai fait à aucune époque, Sire, assumer la responsabilité de modifier vos ordres.”

1) Hohenlohe, Mil. Briefe III, blz. 121 e. v.

2) Als lectuur vermelden wij:

Immanuel, Kr. Beispiele 1870—1913, blz. 10. (3e Fransche Korps bij Spieheren);

C. v. Widdern. Kritische Tage, Band III (Spieheren);

Woide, die Ursachen der Siege und Niederlagen im Kriege 1870;

N. Mil. Blätter, Band 49, 50, 52, 53 (Die thatsächliche Bedeutung der Selbständigkeit).

Woide, Die Selbstthätigkeit der Unterführer im Kriege;

Blume, Selbstthätigkeit der Führer im Kriege (Beiheft M. W. 1896);

Bigge, Ueber Selbstthätigkeit der Unterführer im Kriege (Beiheft M. W. 1894);

Devauzeix, De l'initiative en sous-ordre, e. a.

Antwoord aan den Kapitein W. Froger op zijne Opmerkingen betreffende mijn artikel: „De inrichting eener stelling, die frontaal moet worden aangevallen.”

(Zie Julinummer M. S. 1917).

Het zij mij vergund de verschillende opmerkingen, die de Heer Froger in het Augustusnummer van dit tijdschrift heeft gemaakt naar aanleiding van bovenaangeduid opstel in het Julinummer, kort te beantwoorden.

Ik ga daartoe die opmerkingen na, zooveel doenlijk in de volgorde, waarin zij werden gemaakt.

De Hr. F. schrijft:

„Waar men, zooals in dit opstel, een vijand tegenover zich heeft, al „is dit niet op korten afstand, is er geen kwestie van het aanleggen „van semi-permanente versterkingen, zooals T(echnische en T(actische) „W(enken) bedoelen of van permanente werken, zooals Schr. die aan „geeft.”

Ten aanzien dezer opmerking verwijs ik naar de eerste zinsnede van het bovengenoemd opstel, waaruit blijkt, dat is uitgegaan van de aanname, dat voor de versterking der stelling geruime tijd ter beschikking staat. Nu geef ik toe, dat „geruime tijd” een rekbaar begrip is en indien de Hr. F. hieronder heeft verstaan bijv. enkele dagen, dan ga ik met zijn opmerking geheel accoord. Maar men dient te begrijpen dat hier met „geruime tijd” bedoeld is geweest, zóóveel tijd, als noodig is om een stelling als dáár beschreven staat, te kunnen inrichten; immers het stellen dier voorwaarde had anders geen zin. Dreigt deze tijd te zullen ontbreken dan — zoo staat er dan ook in de 6e zinsnede van het opstel — moet éérst de voorste linie geheel in gereedheid worden gebracht.

Indien de Hr. F. aan deze inleiding voldoende aandacht had geschonken, dan ware de opmerking, dat er geen kwestie is van het aanleggen van semi-permanente werken enz. zeker niet gemaakt, immers de mogelijkheid daartoe hangt grootendeels af van den beschikbaren tijd. Materiaal, benodigd voor de vervaardiging van dat soort versterkingen is er in een hooge, boschrijke streek, zonder twijfel, voldoende te vinden.

Maar er rest in verband met deze aangelegenheid een principieel verschil van opvatting, dat den Hr. F. aanleiding gaf te spreken van begripsverwarring tusschen: Veldversterkingskunst en semi-permanente versterkingen. De Hr. F. wil beginnen met de inrichting der eerste

stelling en deze een groote kracht laten ontleenen aan onzichtbaarheid, door aanpassing aan het terrein, kleinheid van doelen, maskers enz. en hij noemt dit: veldversterkingskunst. Schr. zegt dan verder:

„Liggen nu beide partijen geruimen tijd tegenover elkaar, dan verdwijnt door de verkenningen van de tegenpartij langzamerhand de „groote kracht van de veldversterkingskunst namelijk haar onzichtbaarheid, die wij door aanpassing aan het terrein, kleinheid van doelen, maskers en maskeeringen verkregen hebben.

„Met die onzichtbaarheid verdwijnt de kans, dat men geen treffers „of toevalstreffers te verwachten heeft. De tegenpartij weet nauwkeurig „waar de doelen liggen, de aanpassing aan het terrein verliest haar „waarde en de veldversterkingskunst ontardt in semi-permanente versterkingen. Thans moet het gemis aan onzichtbaarheid vergoed worden door technische versterking (punt 96 V. P. I.) en „quantitatieve „vermeerdering der dekkingen. Nu ontstaat dus geleidelijk de stelling in „T. en T. W. aangegeven.”

Dit is dus een principieel verschil van opvatting; het inrichten van meerdere weerstandsliniën wil Schr. uitstellen, totdat de vijand alreeds voor de stelling heeft gelegen, zijn eerste aanloop op de volgens „veldversterkingskunstige” begrippen aangelegde stelling niet is gelukt (hetgeen men dus wagen moet) en de kracht dezer stelling uit hoofde van de door den vijand verrichte verkenningen langzamerhand zou afnemen.

Ik vermeen, dat we in den tegenwoordigen tijd met dat geloof aan onzichtbaarheid niet te ver moeten gaan; het vliegwezen en de fotografie uit vliegtuigen hebben een dergelijke vlucht genomen, dat men gevaarlijk handelt met aan te nemen, dat de ligging eener stelling — zij het dan niet in alle détails — voor den tegenstander zou kunnen worden geheim gehouden. En dan is het m. i. beter, wanneer aan een of ander troependeel tijdelijk een zuiver defensieve taak wordt opgedragen en uit den loop der operatien is op te maken, dat geruime tijd zal verlopen, alvorens er kans op een ontmoeting bestaat, dat onmiddellijk het plan wordt ontworpen om behalve een eerste weerstandslijn daarachter nog meerdere linien ter verdediging in te richten, zoodat als de eerste bezwijkt, nog niet alles behoeft verloren te zijn, doch in daarachter gelegen linien steun wordt gevonden hetzij om een nieuwen aanloop te keeren, hetzij om door een tegenaanval het verlorene te heroveren. In de aan de divisie toegedachte taak past deze gedragslijn m. i. geheel.

Met deze meening sta ik geheel op den grondslag, aangegeven in T. en T. W. (vervolg) eerste bladzijde; zoodra evenwel de handelingen des vijands wijzen op een spoediger ontmoeting dan verwacht werd, dan moet alles worden gedaan om eerst de voorste linie op volle kracht te brengen. Maar ook bij het inrichten dezer linie zou ik er op willen rekenen, dat de tegenstander niet eerst zijn troepen waagt in een aanval, onvoldoend door artillerie-vuur voorbereid, maar — gelet op de in dezen oorlog gevolgde methodes — er wel op willen rekenen, dat

de door vliegtuigen verkende stelling eerst onder langdurig artillerievuur wordt genomen.

Is de stelling dan gemaakt volgens de „veldversterkingskunstige” beginselen, als door den Hr. F. aangeduid, dan vrees ik, dat de bezetting tegen dat vuur, dat geheele terreinstrooken zal teisteren, onvoldoende bescherming zal vinden en dan wordt het verdedigingsvermogen ernstig aangetast. Er is m. i. geen enkele reden ont aan te nemen, dat een tegenstander, — geleerd door de ervaring van dezen oorlog — een aanval op een stelling, waarvan hij de inrichting niet nauwkeurig weet, zal doen uitvoeren zonder de gebruikelijke inleiding met een bombardement, waarvan men de groote kracht heeft leeren kennen.

Ik vermeen dus, dat de Hr. F, er op rekenend, dat de „onzichtbare, veldversterkingskunstige” eerste stelling bij den eersten aanval „geen treffers of slechts toevaltreffers zal krijgen” een zéér optimistische meening is toegedaan, die door de huidige oorlogspraktijk zeker niet is gemotiveerd.

Noemt verder de Schr. de inrichting der stelling volgens T. en T. W. een „ontaarden in semi-permanente werken”, mij best, maar ik acht dat schoolsche begrippen, die overigens geenerlei waarde hebben. Ik begrijp niet, waarom men die „semi-permanente versterkingen” als bedoeld in T. en T. W. geen veldversterkingen zou kunnen noemen. Het is n. m. m. niet anders dan een veldversterkingskunst van betere kwaliteit, om dat voor de toepassing meer tijd beschikbaar is.

Aan de vervaardiging van „permanente werken” (waaronder ik o. m. versta forten) heb ik geen oogenblik gedacht; de Hr. F. noemt deze in de 4e zinsnede van zijn betoog zonder nadere aanwijzing, welke werken daarmee worden bedoeld. Ik kan niet aannemen, dat er mede bedoeld worden de granaatvrije schuilplaatsen e. d.

Waar schr. aanvoert, dat de volgorde van werken niet juist is, doch allereerst voor schootsveld had moeten worden gezorgd, daar ben ik dit geheel met hem eens. Ik heb evenwel — en men raadplege daarbij de stafkaart — aangenomen dat in hoofdzaak dat schootsveld er is. Als men ziet, de met een arceering aangegeven opruimingen, dan blijkt wel dat, van de kaart beoordeeld, deze niet omvangrijk werden geacht.

Mocht dit bij een beoordeeling in het terrein blijken wel het geval te zijn, dan ben ik het met Schr. geheel eens, dat de vrijmaking van het schootsveld het eerste werk moet zijn.

De Schr. verwijt mij het geringe aantal mitrailleurs dat „uitgetrokken” wordt voor een stelling van zóó groote lengte. Ja, ook bij het schrijven van het opstel was ik niet onkundig van de groote uitbreiding, die het aantal mitrailleurs in de oorlogvoerende Staten heeft ondergaan. Maar ik had hier nu eenmaal voor de bezetting aangenomen de Nederl. divisie en daartoe behooren tot nu toe, helaas, nog slechts

6 van die wapent per regiment infanterie. Maar ik ben er niet minder dan de Hr. F. van overtuigd dat dit aantal veel en veel te gering is en dat aan een uitbreiding, vooral met geweermitrailleurs, zeer dringende behoefte bestaat.

De Schr. kan zich niet vereenigen met mijn meening, dat er in ons land, buiten de vesting Holland (deze restrictie wordt in schr.'s betoog achterwege gelaten) niet veel stellingen te vinden zullen zijn, afdoende aangeleund en van zóódanige afmeting, dat zij door onze krachten zouden kunnen worden verdedigd. Zelfs stelt hij daartegenover: „Ik kan mij juist in ons landje geen stelling voorstellen, die niet „aan beide zijden aangeleund is.” Zooals boven gezegd, hieraan ontbreken evenwel de twee voorwaarden, die ik wel noemde n.l. ligging buiten de vesting Holland en beperktheid in de lengte.

Ik zou haast aan Schr. willen vragen, waar zijn die stellingen dan te vinden? In Gelderland of Overijssel, front Oost? In Brabant, front Oost of Zuid? Onnoodig hier de aandacht te vestigen op een enkele positie, die wel aan de voorwaarden voldoet, maar véél zijn het er, naar mijn meening, niet.

En dan wordt verder, niettegenstaande ik op bldz. 1 uitdrukkelijk neerschreef „dat bij de keuze der stelling in geen enkel opzicht aan mogelijkheden bij operatiën van Nederl. troepen is gedacht” toch gewezen op de onwaarschijnlijkheid, dat $\frac{1}{4}$ van ons veldleger wordt opgeborgen in een zak, als bijlage 1 aangeeft.” Ik acht het onnoodig verder in te gaan op de tactische beschouwing, die dan volgt met betrekking tot de positie der divisie; daarvoor acht ik die beschouwing, indien men goed aandacht schenkt aan de onderstelde taak, te tastbaar onjuist.

De keuze der voorste lijn van weerstand acht de Hr. F. niet juist, vreest dat deze zich te veel zal afteekenen. Dit is niet onmogelijk, ik heb evenwel die lijn gekozen op een stafkaart, een terreinverkenning deed ik niet. Komt het tot het innemen eener stelling, dan mag de laatste nimmer ontbreken en dan kan deze tot wijzigingen in het op de kaart gekozen beloop eener stelling voeren. Overigens ben ik het natuurlijk met Schr. eens, dat bij voorkeur een lijn moet worden gekozen, die zich niet scherp afteekent; overdreven waarde hecht ik er evenwel niet aan, lettend op de hooge ontwikkeling, die de vliegtuigverkenning heeft bereikt.

Van steunpunten ben ik geen voorstander in verband met hetgeen ik daaromtrent las. Zij worden door vliegtuigen spoedig ontdekt en dan overgoten met projectielen. De taak van steunpunten kan overigens grotendeels worden overgenomen door de verbindingsloopgraven, indien zij zijn voorzien van mitrailleurpostellingen voor flankverdediging en van hindernissen.

Ik kom nu tot het gebruik der artillerie. Ik vermeen, dat het verschil van inzicht in hoofdzaak een gevolg daarvan is, dat de Schr. theoretiseert, terwijl ik in het opstel rekening moest houden met de in de Ned. divisie aanwezige artilleristische kracht. Verplaatsing van batterijen van de 1e naar de 2e linie, keurde ook ik af; maar waar gaat het hierom? Op grooten afstand moet krachtig vuur kunnen worden gebracht, vooral omdat wij niet, een tegenstander wel over verdragend geschut bij de veldtroepen beschikt. Daarom meenden we, dat het noodig is, het veldgeschut zoover mogelijk naar voren te plaatsen en dan komt het dus tusschen 1e en 2e linie. Ook voor bestrijding van vijandelijke troepen op grooten afstand is dit gewenscht. In een later stadium van den strijd, als ook de vijand dichterbij komt, kan men eenige artillerie daarvan terugnemen en veiligheidshalve, plaatsen achter de 2e linie.

Dat, zooals Schr. zegt, batterijen, die in beginsel de taak te vervullen hebben van stormbatterijen, zooals de 5 batterijen achter de 2e linie, geen deel mogen nemen aan den artillerie-strijd, daar zij dan vernietigd zijn, alvorens zij haar taak kunnen aanvangen, geldt m. i. wel voor moeilijk te verplaatsen zware artillerie in duurzame stellingen, maar niet voor licht veldgeschut. Deed onze veldartillerie dat vroeger dan niet? Hebben we er vroeger in den veldoorlog ooit aan gedacht, te voren van de veldartillerie een deel te bestemmen voor bestrijding van den vijand op grooten afstand en een deel te reserveeren voor bestrijding des vijands bij uitvoering der stormaanvallen (hierbij uitgezonderd natuurlijk de enkele vuurmonden, die al onmiddellijk opgesteld kunnen worden in „stellingen voor korten afstand” en waartoe in het uitgewerkte voorbeeld ook 3 batterijen waren bestemd). Wij vooral, met onze geringe hoeveelheid artillerie kunnen aan een dergelijke principieele splitsing der artillerie zeker niet denken. Voor ons geldt het, zoo noodig, „alle hens aan dek” ter bestrijding van eenzelfde doel, anders staat men in artilleristische kracht altijd tegenover een overmacht.

De Hr. F. zegt voorts:

„De eene afdeling tusschen de 2e en 3e linie en die achter de 3e linie ter bestrijding van 's vijands aanvalswerken en tot het brengen van afsluitingsvuur hebben een taak, die niet te vereenigen is.” Ik begrijp dit niet; het was, uit den aard der zaak, mijn bedoeling niet, dat alle batterijen dier beide afdeelingen, zoowel voor de eene als voor de andere taak worden bestemd. Terecht zegt Schr.: „batterijen, bestemd voor afsluitingsvuur mogen niet dan bij bepaalde noodzakelijkheid voor andere schietopdrachten worden aangewezen. Gebeurt dit wel, dan zullen zij tot het vervullen van beide opdrachten van „stelling moeten veranderen.” Maar daarom kan men toch wel 2 (zegge twee) afdelingen, voor die beide opdrachten bestemmen. Tevoren weet men toch niet, waar afsluitingsvuur noodig is; is er dan bezwaar tegen, bijv. van elke afdeling één batterij te bestemmen om z. n. afslui-

tingsvuur at te geven? Nog eens, de schr. vergeet m. i. telkenmale, dat wij bij de divisie slechts 48 stukken tellen en dat wij dus in „specialisatie van artilleristische opdrachten” niet te ver kunnen gaan.

Overigens moge ik ten aanzien van deze quaestie nog verwijzen naar bldz. 54 bovenaan van T. en T. W. (vervolg).

De regeling der geneeskundige verzorging wordt gequalificeerd niet modern te zijn; in zooverre kan ik mij troosten met de gedachte, dat zulks dan ook niet het geval is met de „Toegepaste „Studie betreffende het inrichten van Stellingen” (met atlas) behorende bij T. en T. W. Dat ik niet in détails ben gegaan, meldde ik aan het slot van het opstel; dat ik dus niet besprak, wat er gebeurt daar, waar de gewonden liggen, mag toch niet leiden tot een critiek, waarbij het geheele stelsel voor niet modern wordt uitgemaakt. Trouwens aan dat opereeren in die „granaatvrije” (vreemd, dat de Hr. F. daar thans zelf van spreekt) noodverbandplaatsen, in re lijn, geloof ik niet. Ik heb die hulpposten aangezien voor een beschutte plaats, om dadelijk eenige hulp te verleenen door eenig geneeskundig personeel dat nog juist evenals vroeger in eerste linie aanwezig is. En dat er zich nog altijd veel gevallen zullen voordoen, dat de man zich met zijn verband voorloopig zelf moet helpen, wie zal het betwijfelen?

De bezwaren van den Hr. F. tegen den rookverwekkende compagnieskeukens, acht ik niet groot en bijzaak. Trouwens ook de „kleine vuurtjes” van den Hr. F. geven rook!

Schr.'s betoog ter verdediging van smalle, diepe loopgraven is zéér interessant, maar gaat m. i. langs de zaak heen. Het was er mij niet om te doen om te vergelijken, natuurlijke gevechtsofstellingen (aardranden, droge slooten, kaden e. d.) met gegraven gevechtsofstellingen voorwat de kwetsbaarheid aangaat, maar alleen om aan te geven, dat elk uur met graven aan gevechtsofstellingen besteed (althans wanneer het terrein natuurlijke gevechtsofstellingen niet absoluut mist) verspild is en beter aan ander werk had kunnen worden besteed. De tegenpartij kiest met zijn artillerie niet een loopgraaf tot doel, maar neemt stelselmatig de eene terreinstrook na de andere onder vuur. Er blijft van die loopgraven toch niets meer over; 't wordt een terrein van gaten en kuilen. Dáárom vermeen ik, dat men vooral naar natuurlijke gevechtsofstellingen moet zoeken (voorzoover zij natuurlijk uit tactisch oogpunt met de opdracht zijn overeen te brengen) en alle tijd moet besteden aan meer nuttigen arbeid als het maken van schuilplaatsen, hindernissen enz. De verzuchting: „waarom de aanvaller zoo „vriendelijk zou zijn natuurlijke dekkingen niet en kunstmatige dekkingen „wel onder vuur te nemen, is mij niet duidelijk” is dan ook ten onrechte geslaakt, want de aanvaller zal zoowel de een als de ander betrekken in het op het aanvalsfront af te geven „trommelvuur.” In beide gevallen

zal na afloop van dat vuur het terrein er vermoedelijk vrijwel gelijk uitzien; in 't laatste geval (bij vernieling van kunstmatige dekkingen dus) is er evenwel tevens kostbare arbeidstijd verloren gegaan 1).

En wat nu ten slotte aangaat de opmerking nopens de verdeling van de krachten, voor bezetting der stelling aangewezen, ik geloof, dat wij toch niet zooveel van meening verschillen. Ik gaf op de eerste bladzijde aan, dat er waren ingericht 3 lijnen van weerstand, hetgeen de Hr. F. zou noemen: verdedigingslijnen. Dat in elke lijn van weerstand meerdere, achter elkaar gelegen, ter verdediging ingerichte loopgraven zijn gelegen, is toch ook op de bijlage 1 (bij het opstel behoorend) wel te zien. De verschillende schuilplaatsenlijnen, gemeenschapsloopgraven, (ook wel genoemd verbindingsloopgraven) enz. stellen in staat om telkenmale opnieuw weerstand te bieden. Het teekenen van de inrichting van elke lijn van weerstand tot in détails zou, afgescheiden van de onduidelijkheid, die dan de schets (bijlage 1) zou hebben gekenmerkt, ook niets geen waarde hebben, omdat het beloop dier détails veel te veel van de gesteldheid van het terrein afhankelijk is. Op de stafkaart wordt dit louter fantaisie.

Wat evenwel de Hr. F. aangeeft, aan het slot van zijn betoog, als de normale toestand voor de inrichting der éérste verdedigingslinie, neem ik nu nog niet als vaststaande aan; de oorlog is zelfs nog niet geëindigd, van een beproefd en onder alle omstandigheden deugdelijk gebleken recept in dezen is nog geen sprake. (Zie ook hierover noot 1). Men hoede zich nog voor het in dit opzicht innemen van een te positief standpunt. De Duitsche en Fransche opvattingen bijvoorbeeld verschillen nog zéér; welke de beste zullen zijn, kan nu nog niet beoordeeld worden.

De troepenverdeling in de breedte door den Hr. F. als zijnde „logisch” aanbevolen, is in wezen niet anders dan ik ook aangaf. Het eenigst verschil is, dat Schr. de divisie in de diepte verdeelde over 2 lijnen, terwijl ik dit deed over drie lijnen.

Per slot van rekening is dus, naar ik geloof, misverstand voor een

1) Het is in verband hiermede, dat ik de aandacht vestig op onderstaand bericht, voorkomende in het Ochtendblad der N. R. Courant van 11 October j.l. en waaruit zou blijken, dat soortgelijke gevechtsstellingen thans aan Duitsche zijde, in Vlaanderen althans, toepassing vinden.

„In een mededeeling van Reuter's correspondent aan het Fransche front wordt o. a. gezegd, dat uit de jongste gevechten in Vlaanderen twee dingen duidelijk zijn geworden: dat het stelsel der echelons ondoeltreffend is gebleken en dat de laatste leuze der Duitsche legeraanvoering, n.l. het vervangen van de platgeschoten loopgravenlijnes door voorbereide linies van granaat-trechters, die, naar algemeen wordt erkend, na een krachtige geschut-voorbereiding zoo goed als geen schuilplaats bieden, eveneens heeft bewezen een teleurstelling te zijn. Het is juist dat het veel moeilijker is om een doeltreffend vuur te verzekeren op trechterstellingen, daar deze zooveel bezwaarlijker door observatie of door het vervaardigen van foto's uit de lucht zijn waar te nemen. Doch thans is gebleken, dat deze stellingen onder ons vuur niet houdbaar zijn.”

goed deel oorzaak van de verschillen van meening, die de Hr. F. aangaf. Ik herhaal evenwel nogmaals wat ik aan het slot van het opstel stelde, er was slechts een vluchtige schets gegeven, er ontbrak nog veel. Liever had ik dan ook gezien een aanvulling der détails van een vakman op versterkingskunstig gebied als de Hr. F. is, dan een critiek, die bij een minder vluchtige lezing van het opstel vermoedelijk grootendeels zou zijn achterwege gebleven.

L. C. PREY,
Kapitein der Infanterie.

Militaire Bijstand,

DOOR

J. TH. HEINS,

Kapitein der Infanterie.

De ernstige dagen van de Amsterdamsche aardappel-onlusten behooren gelukkig weder tot het verleden. De spoedige onderdrukking der vaak zuiver anarchistische woelingen danken wij voor een groot gedeelte aan het flinke optreden onzer miliciens, die bij deze gelegenheid een voorbeeldigen dienstijver en plichtsbetrachting hebben aan den dag gelegd.

Hoe onaangenaam het voor ons, officieren, ook moge wezen om de vuuropening op eigen landgenooten te commandeeren, moet in het gemoed van den eenvoudigen soldaat toch nog heel wat anders omgaan op het oogenblik, dat hij aan dat bevel zal gehoorzamen.

Reeds uit dien hoofde is het zoo diep te betreuren, dat bijna bij alle onlusten slachtoffers vallen onder de onschuldigen. Als de soldaat verneemt, dat door zijn schieten enkele belhamels zijn gedood of gewond, zal hij daarover weinig gewetenswroeging gevoelen; doch als hij leest, dat enkele onschuldigen zijn gevallen, terwijl de belhamels zijn vrij gebleven, moet zulks hem minder prettig stemmen en zal het hem — bij een volgende gelegenheid — nog zwaarder vallen zijn plicht te doen.

Bij de hier genoemde onlusten hebben zich gevallen voorgedaan, dat personen zijn getroffen, wien zelfs het verwijt van „nieuwsgierigheid” niet kan treffen.

Gaan wij de verschillende gevallen na, waarin onschuldigen getroffen werden, dan blijkt wel, dat meestentijds „verdwaalde kogels” die rampen veroorzaakten.

Die constateering behoort tot nadenken te brengen. Biedt hier de practijk geen lessen aan, die ons tot leering kunnen strekken? Roept de practijk ons niet toe: „Ziet, welke onheilen verdwaalde kogels aanrichten; aan U, militairen, de taak om het „verdwalen” van kogels tegen te gaan!”

Kunnen wij die taak volbrengen?

Ik vermeen deze vraag bevestigend te kunnen beantwoorden. Het „verdwalen” geheel te beletten is natuurlijk niet mogelijk, doch wel kunnen wij het belangrijk beperken.

Laten wij eens nagaan welke oorzaken tot het verdwalen der kogels aanleiding geven. We zullen dan o. a. vinden:

1°. doordat ter waarschuwing, met scherp, een salvo wordt afgegeven over de hoofden der menigte;

2°. doordat bij een gericht vuur sommige miliciens, ervoor terugdeinzend om raak te schieten, foutief richten;

3°. doordat, bij afwezigheid van voldoende wachtpatronen, somwijlen wordt geschoten met patronen S. No. 1.

A d. 1 en 2

. Deze beide oorzaken komen voort uit een gevoel van menschlievendheid. Men wil nog steeds trachten bloedvergieten te voorkomen en hoopt, dat de menigte zich vrees zal laten aanjagen. Leert de practijk, dat wij op die wijze werkelijk ons doel bereiken?

Ik vermeen van niet. Hoogstens loopen „enkele” nieuwsgierigen weg, doch nog niet eens zoo heel ver; de kwaadwilligen beantwoorden zoo'n salvo doorgaans met gejuw, gehoon en een regen van keien. Hun moreel stijgt; zij denken, dat de militairen niet vuren „durven” of hopen, dat ze niet raken „willen”. In de meeste gevallen moet toch een gericht vuur volgen; de moed en brutaliteit der menigte stijgt, totdat werkelijk de eerste slachtoffers gevallen zijn.

Als zoo'n salvo over de hoofden succes had, behoorden de troepen uit te rukken met enkele losse patronen. Doch ik herhaal, de practijk leert anders, enkele weinige uitzonderingen daar gelaten.

Waarom wordt dan nog zoo veelvuldig een waarschuwings-salvo afgegeven? Ik vermeen, dat wel één van de beweegredenen deze is, dat de commandant denkt zich daardoor met meerdere zekerheid te kunnen verantwoorden en vaster te staan tegenover de pers, die er nogal eens op uit is om te beweren, dat „te vroeg” is geschoten.

De commandant, die tracht op deze wijze zijn eigen geweten gerust te stellen, vergeet echter dikwijls zich een zuivere voorstelling te vormen van de onheilen, die dat nuttelooze salvo kan stichten, als het in een stad wordt afgegeven. Waar zullen die kogels terecht komen? Wie zegt, dat zij niet op grooten afstand, rustig wandelende burgers zullen treffen? Wie garandeert, dat ze niet ergens een huis binnendringen en onschuldigen in hun eigen woning treffen?

Hetzelfde geldt voor de schoten, die bij een gericht vuur, door de schutters met opzet of in zenuwachtigheid fout gericht worden.

Doordat men uit menschlievendheid of vrees voor de verantwoordelijkheid de schuldigen wil sparen, treft men de onschuldigen.

Moet men schieten, schiet dan raak! Daardoor zullen er wel spoediger slachtoffers vallen, doch dan heeft men grooter zekerheid, dat men de schuldigen treft en de onschuldigen spaart. De afgeschoten kogel heeft dan zijn vaste bestemming en gaat niet meer „dwalen”.

Ik wil hiermede niet zeggen, dat men dadelijk door een geheel gelid een salvo moet laten afgeven. Dan streeft men zijn doel voorbij. Het

doel is om de menigte te dwingen het gezag te erkennen en als men dat kan bereiken met één treffer, is elke treffer meer overbodig.

Doorgaans ontdekt men in de menigte wel één of meer belhamels of keien-werpers. Het lijkt mij doorgaans afdoende, dat die door een goeden schutter er worden uitgepikt. Is alles even opstandig, zoo zorge men de eerste slachtoffers te doen vallen in de vóórste rij, doch ook dan late men het eerste vuur slechts openen door enkele goede schutters. Kent men zijn soldaten onvoldoende, dan laat men c.q. de eerste schoten afgeven door het kader.

Moet het vuur worden geopend bij duisternis, dan zal er natuurlijk van „richten” niet veel komen. Toch is het zaak ook in dat geval het verdwalen van kogels zooveel doenlijk te beperken. Te hoog afgegeven schoten kunnen o. a. terecht komen in de slaapkamers van rustige burgers en deze op hun bed dooden of kwetsen.

De bezwaren, verbonden aan het niet-richten kan men ondervangén, door het vuur te doen afgeven in knielende houding. Dan heeft men de meeste kans, dat de kogels door de voorste rijen der onwillige menigte in hun baan gestuit worden.

Doch ook bij dag verdient het aanbeveling de knielende houding te doen aannemen, zoodra men ziet, dat op het Co „Aan”, enkele geweren te hoog worden aangelegd.

Uit vorenstaande kan men de volgende conclusies trekken :

1°. Laat in bewoonde oorden geen waarschuwingsschoten met scherp afgeven, tenzij men een bepaald groot doel kan aangeven, waarin de kogels gestuit worden, zonder onheilen aan te richten ;

2°. Leer den miliciens bij de theorieën, dat zij, door slecht te richten, de schuldigen sparen, doch dikwijls onschuldigen dooden of kwetsen ;

3°. Laat het eerste vuur, zoo mogelijk, door slechts enkele goede schutters afgeven op de belhamels ; men verkrijgt daardoor als het ware eene executie van de opstokers. Die schoten moeten bij voorkeur dusdanig gericht worden, dat er meer kans bestaat op verwonding, dan op dooding ;

4°. Laat bij duisternis vuren in de knielende houding. Handel evenzoo bij dag, indien de soldaten neiging vertoonen te hoog te richten.

5°. Bedenk, dat het beter is, dat er 5 schuldigen vallen, dan één onschuldige en dat „nieuwsgierigen”, die na sommatie in de voorste rijen blijven staan, niet meer geheel onschuldig genoemd kunnen worden ;

6°. Leer den soldaten, dat ze, ook bij opstootjes, nooit l o o p e n d e mogen vuren.

A d. 3°.

Voor het geval men, bij gebrek aan een voldoende aantal wachtpatronen, genoodzaakt is gebruik te maken van patronen S. No. 1, diene men meer dan dubbel voorzichtig te zijn. Door het zooveel groo-tere indringings-vermogen is de kans op onheilen aanmerkelijk aanzien-

lijker. Kan men bij het gebruik van wachtpatronen moeilijk de wegen voorspellen, die verdwaalde kogels nemen zullen, bij patronen No. 1 staat men aan veel grootere verrassingen bloot. En de zaak wordt nog moeilijker, als men bedenkt, dat die patronen zelfs bij treffen nog aan het dwalen kunnen gaan. Waarheen voert hun weg, nadat zij een lichaam doorboord hebben?

Wat hiervoor onder Ad. 1 en 2 is gezegd, geldt voor patronen No. 1 nog dringender.

Wij kunnen de volgende conclusies trekken:

1°. de troepen, bestemd voor het verleenen van militairen bijstand, moeten — zoo mogelijk — ruim voorzien zijn van wachtpatronen en dadelijk moeten maatregelen genomen worden omeen reserve-voorraad, c. q. per auto, te doen aanvoeren;

2°. is het aantal wachtpatronen tijdelijk te gering, zoo geve men ze in de eerste plaats aan de posten en patrouilles, terwijl de patronen S. No. 1. worden uitgegeven aan de detachementen, die onder het onmiddellijke bevel van een officier staan, terwijl die detachementen bovendien over een — zij het dan ook gering — aantal wachtpatronen moeten kunnen beschikken.

3°. dwingen de omstandigheden, tot het gebruik van de gewone scherpe patronen, zoo tracht men de banen laag te houden en, in de weinige gevallen, dat zulks mogelijk is, kieze men zijn opstelling dusdanig, dat achter het doel zoo weinig mogelijk kwaad kan worden gesticht.

Alvorens dit artikel te besluiten wil ik even terugkomen op de keuze van de schiet-houding en wel in verband met het mikpunt, dat bij de vuuropening wordt aangegeven. Veelal hoort men als mikpunt aangegeven „de beenen.” Men bedenke daarbij echter wel, dat als men vanuit de staande houding op die vrij korte afstanden laat aanleggen op de beenen, meerdere kogels zullen ricochetteren, waardoor zij in hun tweede baan buik-wonden veroorzaken kunnen, die des te gevaarlijker zijn, daar men dan dwarstreffers krijgt. In plaats van lichte, brengt men dan juist levensgevaarlijke verwondingen toe.

Laat men aanleggen op de beenen, dan verdient de knielende houding dus steeds de voorkeur.

Gemeenschapsloopgraven,

DOOR

A. DE VRIES,

Eerste Luitenant Adjudant der Infanterie.

Punt 45 van ons Pioniervoorschrift Infanterie luidt:

„Gemeenschapsloopgraven worden, ter voorkoming van vuur in de „lengte richting in schuine richting aangelegd, gebroken of dubbel „gebroken.”

Het verwijst daarbij naar onderstaande figuren, resp. behoorende bij de drie vermelde aanlegwijzen (fig. 1, 2, 3).

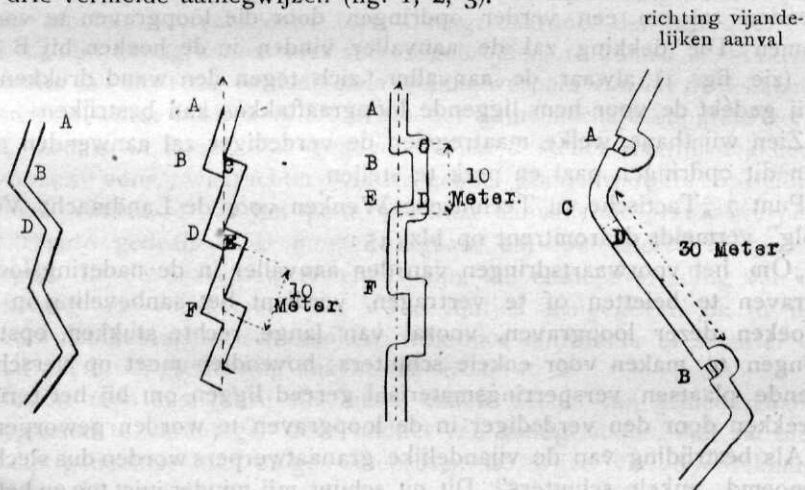

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

De lengte der verschillende takken, waaruit de gemeenschapsloopgraven bestaan, is daarbij aangegeven met het getal van 10 meter.

Punt 79 vermeldt voorts de bodembreedte op 0,60 meter en als diepte de hoogte van den man (1,8 à 1,9 meter).

Hetzelfde punt vermeldt verder, dat enkele deelen worden ingericht voor het afgeven van vuur in het zijterrein en geeft in figuur 58 een voorbeeld van een plaatselijk schervvrij overdekte gemeenschapsloopgraaf.

Gaan wij thans na, hoe een aanvaller, die zich van de voorste stellingen eens verdedigers heeft meester gemaakt, optreedt, ten einde zijn aanvankelijk succes uit te breiden tot de achterliggende linies van loopgraven.

Punt 11 „Tactische en Technische Wenken voor de Landmacht” vermeldt daaromtrent op blz. 17 en 18.

„Niet minder verkeerd is het, wanneer de 1e linie zich, na het ver-
„meesteren van de voorste loopgraaf werpt in eventueel aanwezige
„diepe gemeenschapsloopgraven om te trachten daarlangs verder terrein
„te winnen. Enkele verdedigers kunnen in die loopgraven een groote
„overmacht van den aanvaller geruimen tijd ophouden en daardoor het
„heroveren van het verloren gedeelte van de stelling bevorderen.

„Toch moet de verdediger c. q. ook uit de gemeenschapsloopgraven
„worden verdreven, aangezien hij daaruit door het afgeven van flank-
„vuur den stormaanval op de tweede weerstandslijn ernstig kan be-
„moeilijken. Voor het zuiveren van die loopgraven zijn granaatwerpers
„bij uitstek geschikt.”

Volgens het vorenstaande zal zich dus in de gemeenschapsloopgraven een strijd ontspannen, door den aanvaller gevoerd met handgranaten. Deze granaatwerpers zullen zoo spoedig doenlijk dekking trachten te vinden tegen de strijdmiddelen, die de verdediger aanwendt of aanwenden zal om een verder opdringen door die loopgraven te voorkomen. Die dekking zal de aanvaller vinden in de hoeken bij B en D (zie fig. 1) alwaar de aanvaller, zich tegen den wand drukkende vrij gedekt de voor hem liggende loopgraafstukken kan bestrijken.

Zien wij thans, welke maatregelen de verdediger zal aanwenden om aan dit opdringen paal en perk te stellen.

Punt 7 „Tactische en Technische Wenken voor de Landmacht, Vervolg” vermeldt daaromtrent op blz. 45 :

„Om het voorwaartsdringen van den aanvaller in de naderingsloop-
„graven te beletten of te vertragen, verdient het aanbeveling in de
„hoeken dezer loopgraven, vooral van lange, rechte stukken, opstel-
„lingen te maken voor enkele schutters; bovendien moet op verschil-
„lende plaatsen versperringsmateriaal gereed liggen om bij het terug-
„trekken door den verdediger in de loopgraven te worden geworpen”.

Als bestrijding van de vijandelijke granaatwerpers worden dus slechts genoemd „enkele schutters”. Dit nu schijnt mij minder juist toe en het is ook niet in overeenstemming met de oorlogspraktijk; immers uit meerdere berichten, die van het front tot ons komen, blijkt dat ook de verdediger met handgranaten tracht het doordringen van den aanvaller in de gemeenschapsloopgraven te voorkomen.

Het is trouwens ook logisch; immers de schutters zullen eerst in actie kunnen treden, wanneer de aanvaller zich om een hoek of vanuit een dekking vertoont. Voor de aanvallende granaatwerpers zal dit tijdstip echter eerst zijn aangebroken, indien de door hen van uit gedekte opstelling geworpen handgranaten die verdedigende schutters hebben buiten gevecht gesteld. Deze schutters daarentegen zouden onder dit worpvuur machteloos zijn.

Het is trouwens nog zeer de vraag of een lengte van 10 Meter voor een loopgraaftak groot genoeg is. Het gevaar bestaat, dat eenige aan-

vallers zich verzamelende bij BC (fig. 3) het gedeelte CD in zoo korten tijd doorloopen, dat de tijd voor richten als het ware ontbreekt en den schutter het geweer zal worden ontnomen, voordat hij het heeft kunnen gebruiken.

Aangezien echter het Voorschrift „Tactische en Technische Wenken” in zijn bovenaangehaalde terminologie spreekt van „het maken van opstellingen voor enkele schutters vooral in de hoeken van lange rechte stukken”, kan hieruit worden afgeleid, dat het de stukken van 10 Meter van ons Pioniervoorschrift heeft losgelaten.

Als juist aannemende dat bestrijding van aanvallende granaatwerpers moet geschieden door verdedigende granaatwerpers, zal dus voor deze laatste dekking noodig zijn. Wil men dan eenige schutters of desnoods een mitrailleur aan die verdediging toevoegen tot het onder vuur nemen van hen, die toch den scheidenden afstand tusschen beide groepen trachten over te steken, dan valt zulks slechts toe te juichen. In verband met de worplengte van den handgranaat, welke normaal op 23 Meter kan worden bepaald zal de loopgraaf een lengte van 23 M. liefst moeten overschrijden; men dwingt daardoor den aanvaller om, wil hij zijn handgranaten met succès gebruiken, te komen in het rechte gedeelte dat door de verdedigende granaatwerpers van uit de dekkende opstelling wordt bestreken. De vorm der gemeenschapsloopgraaf wordt dan, zooals in figuur 4 aangegeven: A en B stellen daarbij dekkende traversen voor, waarachter verdedigende granaatwerpers opstelling kunnen vinden. D is het punt, tot waar aanvallende granaatwerpers het rechte gedeelte CB moeten ingaan, om met succes te kunnen werpen. In de traversen A en B zijn, ten einde overlading van de tekening te voorkomen met twee lijntjes aangegeven de in het travers aangebrachte schietkoker, waardoor mitrailleur of schutter de loopgraaf in lengterichting kan bestrijken.

Besluit men dus, hetzij alle, hetzij enkele deelen van gemeenschapsloopgraven te verdedigen door middel van handgranaten, dan zal men in die gedeelten niet mogen toepassen de wijze van overdekking, voorgesteld in fig. 58 van ons Pioniervoorschrift; immers het werpen van handgranaten vergt vrije ruimte boven de loopgraaf. De granaat moet ten einde 20 M. verder in de loopgraaf terecht te komen, zijn weg zoeken in den vorm van een kogelbaan door het luchtruim. De over de gemeenschapsloopgraven heenloopende draadversperringen kunnen wel zoo worden aangebracht, dat de werper daar geen last van ondervindt.

Bescherming tegen vijandelijke handgranaten schijnt voorts, vooral op het Russische front gezocht te worden in het aanbrengen van netten van ijzerdraad waarin de schok, die de geworpen granaten tot springen moet brengen, wordt gebroken, doordat deze in de medepeerende netten worden opgevangen.

Aanbrenging dezer netten naast de traversen van waaruit de granaten zullen worden geworpen verdient wellicht voor den verdediger

aanbeveling. Daartegenover staat, dat als de opstellingsplaats moet worden ontruimd, vernieling of medevoering der netten gewensch schijnt. In elk geval zou naar dikte, samenstelling en spankracht van het net bij onze granaatscholen een onderzoek door het nemen van werpproeven moeten worden ingesteld, wil men practisch nut van deze toepassing verwachten.

Ten slotte de vraag: Is de in ons pioniersvoorschrift aangegeven breedtemaat voor deze loopgraven wel juist?

Indien men nagaat, dat in de gemeenschapsloopgraven even goed als daarbuiten gevechten worden geleverd, dat in die loopgraven dooden en gewonden vallen, die gedeeltelijk met brancards naar de Hulpverbandplaats zullen moeten vervoerd worden mag m. i. de breedte van die loopgraven wel zeer worden opgevoerd en moet men er op bedacht zijn bochten zoodanig flauw af te ronden, dat draagbaren kunnen passeeren (zie bij C in figuur 4).

Voorschrift Tactische en Technische Wenken geeft dan ook reeds op blz. 45 andere maten dan het Pioniersvoorschrift en geeft een bodembreedte aan van 0,8 à 1 Meter.

Aangezien echter, al maakt men de breedte zoodanig dat brancards kunnen passeeren, het kan voorkomen, dat een brancard komende uit de richting van het front juist een afdeeling tegenkomt ter versterking op weg naar het front, en deze laatste daardoor stagnatie zou kunnen ondervinden juist als haar hulp wellicht dringend wordt gewensch is het m. i. aan te bevelen afzonderlijke gemeenschapsloopgraven aan te leggen ten behoeve van het vervoer voor den Geneeskundigen Dienst, ten behoeve van vervoer van materiaal enz.

Deze loopgraven zouden dan breder kunnen gemaakt worden dan die, bestemd voor troepenversterking en zouden voor zoover ze gewondenvervoer betreffen, scherfvrij overdekt kunnen worden, op de wijze aangegeven in figuur 58 van het Pioniersvoorschrift. Verdediging moet dan plaats vinden door enkele schutters of mitrailleurs. Het is daarbij echter noodig, dat door wegwijzers de bestemming der loopgraven wordt aangegeven en bezetting der stelling, gewondenvervoer enz. met de voor de stelling bestemde troepen meerdere malen wordt beoefend, opdat het kiezen en vinden van den juisten weg tot eene gewoonte worde, immers de verdediging staat of valt met de organisatie hiervan en met de oefening van het personeel waarvoor die organisatie is in het leven geroepen.

Het afsluiten van gangen en toegangen in den
Sint Pietersberg nabij Maastricht, door middel
van springmiddelen ¹⁾,

DOOR

J. F. BOEKHOLT,

Kapitein der Genie.

ALGEMEEN.

In den zomer van 1916 bleek de wenschelijkheid, afdoende maatregelen te nemen tot het bestrijden van den smokkelhandel naar België door de gangen van den Sint Pietersberg. Deze gangen vormen een warnet van wegen en schuilhoeken, die alle ten slotte weder naar eenzelfde gang terugvoeren, welke op het Belgische grondgebied nabij het kasteel Caestert eenige uitgangen heeft.

Het tegengaan van de uitvoerfraude door het doen houden van surveillance in de gangen was wegens de vele daaraan verbonden bezwaren niet uitvoerbaar. Er bleef derhalve geen andere oplossing over dan het afsluiten van de gangen in den berg.

Dit zou op de eenvoudigste wijze kunnen geschieden in de onmiddellijke nabijheid van de grens, omdat dan met het afsluiten van slechts één gang volstaan kon worden. Evenwel hield de eigenaresse van dit gedeelte van den berg geen verblijf in ons land en was het onder de heerschende omstandigheden niet mogelijk haar te bereiken om vergunning voor de uitvoering der werkzaamheden te vragen.

Er was echter nog een geschikte plaats meer in de richting van Maastricht.

Jaren geleden hadden zich door instortingen eenige aardhoopen in de gang gevormd, de z. g. kiezelbergen. Deze hadden de gang tot op een opening van ongeveer 1 M. hoogte geheel gevuld. Wanneer één van deze gaten afgesloten was, zou de communicatie door den berg verbroken zijn.

Het gedeelte van de gang aan den Belgischen kant was dan echter nog te bereiken door een drietal toegangen in de bergelling. Voor het bereiken van het beoogde doel was het derhalve noodig, ook deze toegangen te dichten.

1) Een meer uitgebreid verslag bevindt zich in de bibliotheek van het Regiment Genietroepen.

Dichtmetselen van de openingen werd niet afdoende geacht, omdat belanghebbenden er niet tegen op zouden zien het muurwerk weg te hakken. Dit was n.l. al eerder geschied.

De eenige afdoende wijze werd daarom geacht het doen instorten met behulp van springmiddelen, waartoe door den Minister van Financiën bij schrijven van 28 September 1916, Afd. Invoerrecht, No. 114, de medewerking van den Opperbevelhebber van Land- en Zeemacht werd ingeroepen.

Als gevolg hiervan werd door laatstgenoemde autoriteit bij schrijven van 31 October 1916, O. V. I. No. 67254 Geheim (Afd. G. S. No. 8639) aan den Inspecteur der Genie verzocht den Commandant van het Depot Genietroepen de vereischte opdracht te geven.

De voor de uitvoering der werkzaamheden benoodigde vergunning werd door den eigenaar van dit gedeelte van den berg, den Heer Edm. Crets-Straetmans te Maastricht zonder eenig voorbehoud verleend.

WIJZE VAN VERNIELING.

De werkzaamheden werden begonnen in de gang bij de kiezelbergen. Deze gang was ter plaatse $\pm 3,30$ M. breed en meer dan 8 M. hoog, doch over de geheele hoogte door een grondstorting uit een z.g. aardpijp (een doorboring van het gewelf, waardoor losse bovengrond naar binnen was gestort tot een grooten grondkegel) nagenoeg gesloten. Slechts een kleine opening, ongeveer 1 M. hoog en gemiddeld 0,75 M. (van boven $\pm 1,25$ M. en van onderen $\pm 0,25$ M.) wijd, was nog aanwezig. Deze opening was indertijd dichtgemaakt met een muur van mergelblokken, doch deze afsluiting was verbroken.

Een afbeelding van de opening, gezien van de Belgische zijde, is in Fig. 1 weergegeven. Aan de rechterzijde is de grondkegel uit de aardpijp, aan de linkerzijde de gedeeltelijk afgebroken muur zichtbaar.

Het lag nu in de bedoeling, stukken uit het gewelf naar beneden te doen storten van zoodanige afmetingen, dat zij niet alleen de opening geheel vulden, maar bovendien van zulk een groot gewicht, dat zij niet gemakkelijk verwijderd zouden kunnen worden.

Bovendien hoopte men daardoor de aardpijp te verruimen, wat misschien een nastorten van den lossen bovengrond en, als gevolg daarvan, een betere afsluiting zou veroorzaken.

LADINGBEREKENING.

Wanneer in het gewelf een geconcentreerde lading voor een gewone mijn werd aangebracht met een kortste weerstandslijn van 2 M., dan zou een trechter verkregen worden met een trechterstraal eveneens van 2 M. Daardoor zouden dus blokken van ± 2 M. hoogte uit het gewelf losgemaakt kunnen worden, die den doorgang van 1 M. geheel zouden kunnen afsluiten.

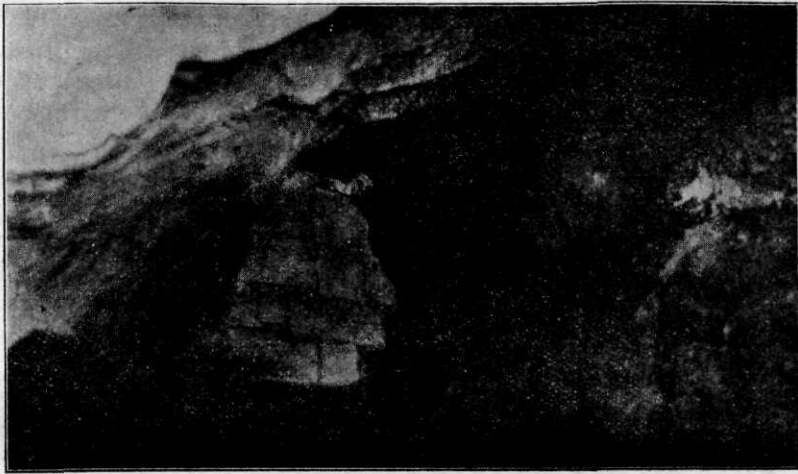

Fig. 1. Doorgang bij de kiezelbergen boven over den grondkegel.

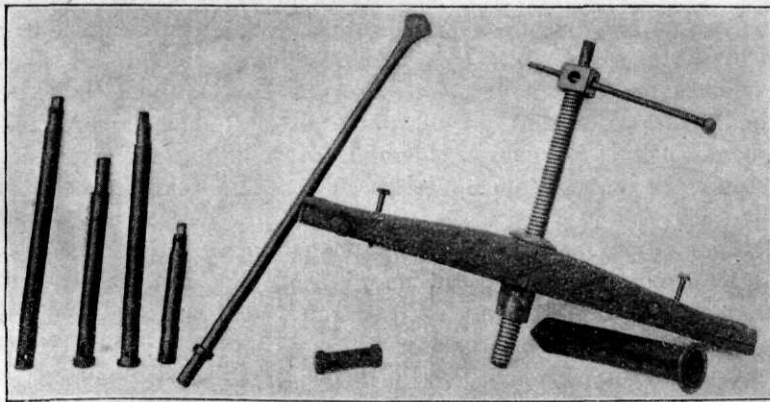

Fig. 2. Boormaterieel.

Een dergelijke lading kan berekend worden met behulp van de formule :

$$L = gw^3,$$

waarin voorstelt :

L de lading springstof in K.G.

g den weerstandscoefficient, welke in verband met den aard van de middenstof en de springstof werd aangenomen op 1,7.

w de kortste weerstandslijn = 2.

Voor deze waarden wordt de grootte van L gevonden als :

$$L = 1,7 \times 2^3 = 13,6 \text{ K.G. of rond } 14 \text{ K.G.}$$

Voor het aanbrengen van een dergelijke lading zou evenwel een betrekkelijk groote mijnkamer met laadgang in het gewelf gemaakt moeten worden, waaraan, vooral met het oog op het plaatsen van de lading en het opstoppen daarvan, meerdere bezwaren verbonden waren. Bovendien bestond veel kans, dat de losgemaakte mergelblokken langs de taluds van den grondkegel naar beneden zouden storten, in plaats van den doorgang te vullen.

De lading werd daarom over meerdere boorgaten verdeeld, welke, in eenigszins schuine richting geboord, in een kring om de aardpijp werden aangebracht. Door alle ladingen in deze boorgaten gelijktijdig te ontsteken, zou het daartusschen opgesloten gedeelte van het gewelf vermoedelijk losraken en in groote blokken boven op den kegel blijven liggen.

MAKEN VAN DE BOORGATEN.

Voor het plaatsen van de ladingen werden boorgaten van ± 7 c.M. middellijn in het gewelf geboord. Hiervoor werd gebruik gemaakt van het in Fig. 2 weergegeven boormaterieel.

Een zware schroef met vierkanten draad werd gedraaid uit een moer, welke in een houten grondbalk bevestigd was. Als boor werd een ijzeren staaf gebruikt, aan het eene einde beitelvormig uitgesmeed en aan het andere einde voorzien van een tap met borst. Naarmate de boor dieper in het gewelf werd gedraaid, werden verlengstukken ingevoegd, bestaande uit buizen van verschillende lengten, voorzien van een tap en een borst.

Bij de betrekkelijk zachte samenstelling van het tufkrijt, waaruit het gewelf bestond, kon met deze inrichting per uur gemiddeld 0,75 M. boorgat gemaakt worden. Soms werden gunstiger resultaten bereikt; het kwam echter ook voor, dat op zeer harde lagen en op vuursteen gestuit werd. In dergelijke gevallen bleek het enkele malen noodig de boor te verplaatsen.

SAMENSTELLING VAN DE LADINGEN EN ONTSTEKING.

Als springlading werd gebruikt Amerikaansche springgelatine in rolletjes van ± 100 gram. De rolletjes werden bij 3 à 4 stuks op elkander op een lat van ± 3 M. lengte gebonden, waarop daarna nog dunne

strooken van graszoden werden bevestigd, zoodat de totale dikte iets minder werd dan de middellijn van de boorgaten. Nadat de lading geheel in het boorgat was geplaatst, werd dit verder gevuld met graszoden.

Alle ladingen werden gelijktijdig ontstoken met behulp van slagkoord. In het onderste rolletje werd daartoe een slaghoedje met 2 gram slagkwik gebracht, dat gewurgd was op een stuk slagkoord van $\pm 2,5$ M. lengte. De uit de boorgaten stekende einden van de slagkoorden werden door platte knoopen aan elkander verbonden.

De ontsteking van het slagkoord geschiedde door middel van een slaghoedje en bickford-vuurkoord. Het slaghoedje werd door een stevig aangehaalden mastworp, waarnaast nog eenige goed aansluitende slagen, in het slagkoord bevestigd.

PLAATSING VAN DE LADINGEN EN UITWERKING.

a. bij de kiezelbergen.

De ladingen werden aangebracht in 16 boorgaten. Elke lading bestond uit 9 rolletjes, zoodat totaal 144 rolletjes, d. i. $\pm 14,4$ K.G. springstof, gelijktijdig tot ontploffing werd gebracht.

De plaatsing der ladingen is in Fig. 3 weergegeven; de afstand tusschen de boorgaten bedroeg van 0,15 tot 0,5 M.

Door de ontploffing werd het beoogde doel bereikt; niet alleen

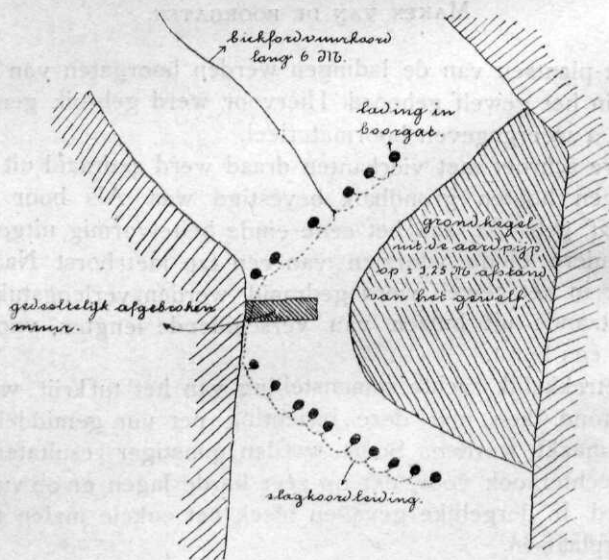

Fig. 3. Plattegrond van den doorgang bij de kiezelbergen, met plaats van de ladingen.

werden groote stukken tufkrijt losgeslagen, doch een belangrijke grondstorting was bovendien veroorzaakt. De opening was volkomen afgesloten.

In Fig. 4 is een afbeelding van de gang gegeven na de instorting.

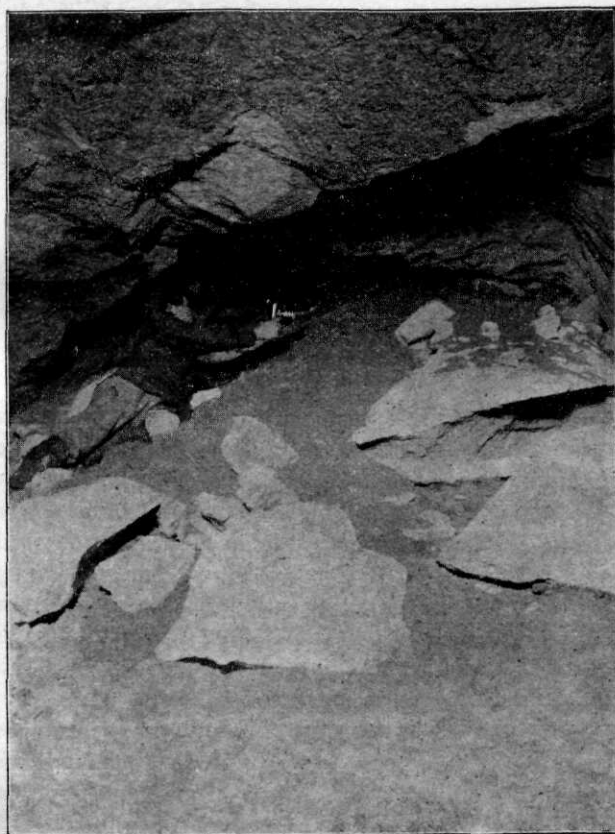

Fig. 4. Doorgang bij de kiezelbergen na de instorting.

b. bij den eersten toegang (zijde Maastricht).

Deze toegang splitste zich in 3 gangen, welke elk voor zich toegang gaven naar de bij de kiezelbergen afgesloten gang.

De situatie was ongeveer als in Fig. 5 is voorgesteld.

Het doen instorten van het gewelf bij den toegang zou niet tot het

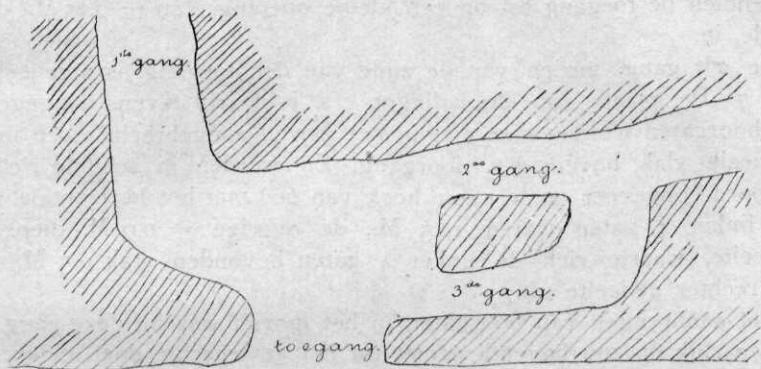

Fig. 5. Situatie van de gangen bij den eersten toegang.

gewenschte resultaat leiden, omdat niet voldoende nastorting te verwachten zou zijn. Daarom werd elke gang afzonderlijk versperd.

Bij de 1ste gang werden de ladingen in een rechte lijn dwars over de gang aangebracht. Ook hier bevond zich een aardpijp, in het gewelf, waaruit echter geen grond naar beneden was gestort, zoodat zich geen grondkegel had gevormd.

Ter plaatse van de ladingen was de gang tot op $\pm 0,75$ M. afstand van het gewelf met grond gevuld. In de richting naar de aardpijp liep deze grondvulling met een vrij steil talud af, zoodat bij de aardpijp de afstand tusschen grond en gewelf ongeveer 2 M. bedroeg. Deze afstand werd voor afsluiting te groot geacht, zoodat daarom de lijn der ladingen niet op de aardpijp werd aangesloten.

Er werden 10 ladingen in boorgaten, diep gemiddeld 2,20 M., aangebracht. Elke lading bestond uit 16 rolletjes springgelatine, zoodat ± 16 K.G. springstof gelijktijdig tot ontploffing werd gebracht. De ladingen waren zwaarder genomen dan bij de kiezelbergen, in verband met de minder gunstige plaatsing en den grooteren afstand tusschen de boorgaten, welke $\pm 0,55$ M. bedroeg.

Door de ontploffing werd een zoodanige instorting veroorzaakt, dat de gang geheel was afgesloten.

Daarna werd overgegaan tot afsluiting van de 3de gang.

Een afbeelding van deze gang (gezien van binnen naar buiten) is weergegeven in Fig. 6. Van buiten af had zich in de gang een grondkegel gevormd, een kleinen doorgang slechts open latende.

In het gewelf waren 2 aardpijpen, beide zonder grondkegel.

Aansluitende aan een van de aardpijpen werden 6 ladingen aangebracht, elk van 16 rolletjes springgelatine. Totaal werd dus $\pm 9,6$ K.G. springstof gelijktijdig tot ontploffing gebracht. De boorgaten waren gemiddeld 2,40 M. diep, de afstand tusschen de gaten was van 0,33 tot 0,56 M.

Door de ontploffing werd niet alleen de gang afgesloten, doch stortte bovendien de toegang tot op een kleine opening, van $\pm 0,25$ M.² doorsnede, in.

De 2de gang, gezien van de zijde van den toegang, is afgebeeld in Fig. 7. De plaats van de ladingen c. a. is daarin tevens aangegeven. De boorgaten werden hier niet in het gewelf aangebracht, doch in het verticale vlak boven den doorgang. Zij werden in schuine richting geboord, ongeveer onder een hoek van 60° met het horizontale vlak. De linker 4 gaten waren 1,45 M., de overige $\pm 0,9$ M. diep. Het gedeelte, waarin zich de linker 4 gaten bevonden, stak 0,5 M. vóór het rechter gedeelte uit.

Het aanbrengen van boorgaten in het gewelf was bij deze gang zeer bezwaarlijk en zou bovendien niet tot het gewenschte doel leiden. Ter plaatse van de in Fig. 7 aangeduide opening was het lage gewelf slechts $\pm 3,5$ M. lang. Aan weerszijden daarvan waren de gewelven echter weder 6 à 7 M. boven den begaanbaren bodem.

Het versperren van den doorgang door instorting van laatstgenoemde gewelven zou alleen mogelijk zijn, wanneer een zeer groote massa gesteente losgemaakt zou kunnen worden. Hiervoor zouden diepe boorgaten, van minstens 5 M. noodig zijn. Voorts zouden steigers gemaakt moeten worden om de werkzaamheden te kunnen uitvoeren.

Om deze redenen werden de boorgaten op de boven omschreven wijze aangebracht. Men hoopte door de trillingen, welke door de ontploffing veroorzaakt zouden worden, de instorting van den toegang, die bij het afsluiten van de 3de gang was veroorzaakt, te voltooien.

Totaal werden aangebracht 13 ladingen, elk van 8 rolletjes springgelatine, zoodat $\pm 10,4$ K.G. springstof gelijktijdig tot ontploffing werd gebracht. De afstand der boorgaten bedroeg gemiddeld $\pm 0,22$ M.

Een zeer groote hoeveelheid zware mergelblokken werd losgeslagen, terwijl eveneens nog eenige nastorting bij den toegang plaats had. Voorts waren de gewelven in de nabijheid belangrijk gescheurd.

Alhoewel de afsluiting van den toegang niet zoo voldoende was, als men gewenscht had, werd, met het oog op de gevaren van verdere instorting tijdens de werkzaamheden, van het maken van nieuwe boorgaten c. a. afgezien.

c. bij den tweeden toegang.

Deze toegang was tot op 0,5 M. afstand van het gewelf met grond gevuld. Er werden in een rechte lijn 10 ladingen, elk van 16 rolletjes springgelatine aangebracht, zoodat totaal ± 16 K.G. springstof gelijk-

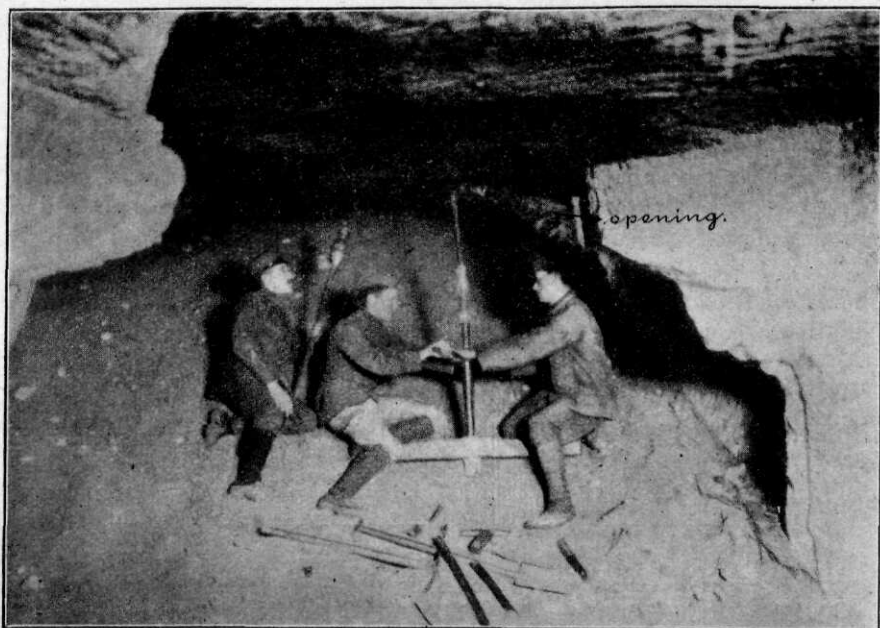

Fig. 6 Het maken van boorgaten in de 3de gang bij den eersten toegang.

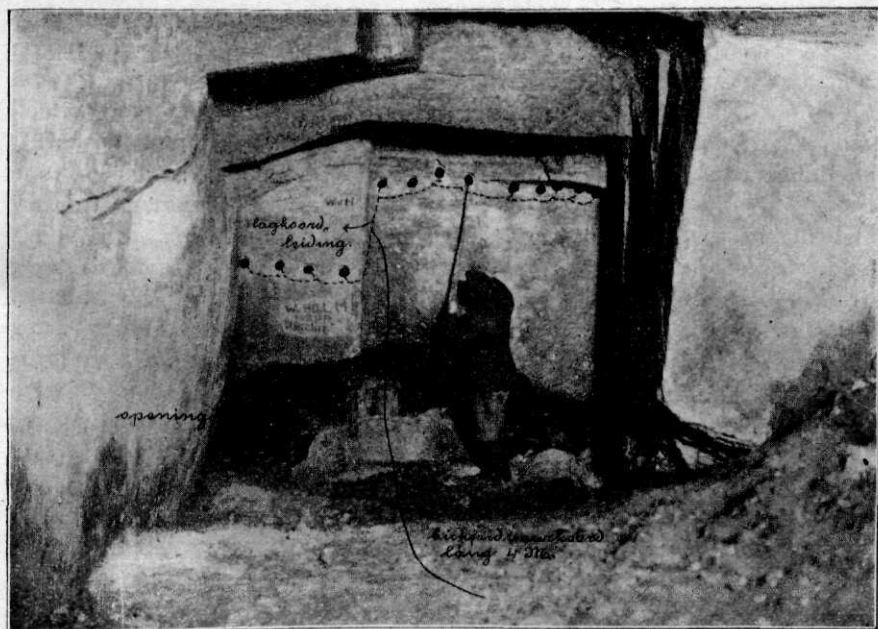

Fig. 7. Plaats van de ladingen bij den tweeden toegang.

tijdig ontplofte. De boorgaten waren 2,5 à 2,7. M. diep. De afstand der boorgaten bedroeg 0,5 tot 0,7 M.

Na de ontploffing was de doorgang met groote blokken afgesloten.

Thans restte nog de derde toegang. Bij nader overleg werd besloten dezen niet af te sluiten, omdat men het wenschelijk vond de gelegenheid te behouden op Hollandsch grondgebied nog in den berg te kunnen komen.

De toegang is gelegen achter het douane-kantoor, op korten afstand van de Hollandsch-Belgische grens. Behalve dat het bewaken van dezen toegang geen bezwaren opleverde, werd verondersteld, dat er ten behoeve van den smokkelhandel niet veel gebruik van gemaakt zou worden. Eenmaal zoo dicht nabij de grens gevorderd, bestond er geen aanleiding meer de smokkelwaar verder nog door den berg te vervoeren.

STERKTE VAN DE WERKPLOEG EN BELANGSTELLING IN HET WERK.

De werkzaamheden, waarvan de leiding aan steller dezes was opgedragen, werden uitgevoerd door een detachement van het Depot Genietroepen, bestaande uit één sergeant, één korporaal en vijf soldaten.

Het personeel toonde onder alle omstandigheden een bijzonderen ijver en toewijding.

Het werken in dit labyrinth van gangen en holen met zijn donkere schaduwen en geheimzinnige geluiden, met zijn vreemde teekens en oude jaartallen op de wanden en pilaren, als zoovele aanwijzingen van reeds lang geleden menschelijk verkeer, met zijn rondfladderende vleermuizen en plotseling in de verte verschijnende en weder verdwijnende lichtjes, was niet zonder bekoring.

Daarbij dreigde steeds het gevaar van neerstortende steenbrokken, die door het werken in het gewelf en de ontploffing der springladingen waren losgeraakt.

Ofschoon zoo weinig mogelijk ruchtbaarheid aan de werkzaamheden gegeven werd en tijdens het werk slechts een enkele maal een verdwaalde bezoeker in de nabijheid werd gesignaleerd, werd de voortgang door een zeker gedeelte van de bevolking met belangstelling gevolgd.

Bij den doorgang van Fig. 1 was één keer des nachts de prikkel-draadafsluiting verplaatst. Voorts bleek uit verschillende gesprekken, die opgevangen werden, dat tijdens de afwezigheid van het personeel het werk werd bezocht en dat men de mogelijkheid van slagen van de onderneming sterk betwijfelde.

Nadat de mijnen bij de kiezelbergen gesprongen waren en de doorgang volledig was versperd, scheen de belangstelling verflauwd te zijn.

Blijkbaar hadden wij, tegen de verwachting in, ons doel bereikt.

Militair politiek Maandoverzicht.

(Afgesloten 30 September 1917.)

NEDERLAND. Namens H.M. de Koningin heeft de Minister van Binnenlandsche Zaken de Kamerzitting met eene vrij somber gestelde troonrede geopend.

Het voorloopig overzicht van de crisisuitgaven over 1916 sluit met een bedrag van ruim 259 millioen, waarvan 225 millioen voor crisisuitgaven van land- en zeemacht. Het totaal der crisisuitgaven was op 1 Augustus 1917 tot 739 millioen gestegen. De Oorlogswinst- en Verdedigingsbelastingen brachten 102 millioen gulden op.

Het marinierskorps zal gereorganiseerd worden; er zal eene mitrailleurafdeeling aan worden toegevoegd. Op de oorlogsbegroting wordt de eerste aanschaffing voor reorganisatie der luchtvaart op 18 à 19 millioen geraamd; het eindcijfer der begroting is gestegen tot ruim 37 millioen. De Minister van Oorlog heeft echter in een rede op den legerdag te Leeuwarden gezegd, dat de uitgaven voor oorlog nog meer zouden stijgen, misschien wel tot een jaarlijksch bedrag van 60 millioen gulden.

De Minister van Landbouw heeft op zijn departement eene nieuwe afdeeling voor crisiszaken opgericht, waarbij alle crisisaangelegenheden, uitgezonderd die, welke behooren onder het Rijksbureau voor distributie van graan en meel, gecentraliseerd zullen worden.

De Regeering heeft nog steeds te kampen met groote moeilijkheden en ontevredenheid. De aangekondigde volksdemonstraties op 23 September zijn in de meeste groote steden verboden. De Brabantsche boeren protesteerden, onder leiding der geestelijkheid, tegen de regeeringsmaatregelen en dreigden openlijk met staking. De kolenvoorziening is zeer bemoeijlikt door de buitensporige hooge eischen van Duitschland. Er worden nu onderhandelingen met Engeland aangeknoopt; deze zijn thans zoover gevorderd, dat men hoopt van daar 100.000 ton kolen per maand te krijgen. Met Duitschland moet dan eene regeling getroffen worden, om het torpedeeren van die kolenschepen te voorkomen.

Een 70-tal Nederlandsche schepen met graan en veevoeder worden in Amerika vastgehouden, daar men het niet eens kan worden over de verdeeling van de lading tusschen onze Regeering en de Belgische Reliefcommissie. De Nederlandsche delegatie in Amerika heeft meege-deeld, dat uitvoer van veevoeder en van grondstoffen voor de nijverheid niet te wachten is. De hoeveelheid tarwe, enz., die eventueel voor ons land beschikbaar zijn zal, zal \pm 33.000 ton bedragen, hetgeen slechts

voor 14 dagen voldoende is. Het eenige goede bericht van deze maand is, dat de aardappeloogst buitengewoon gunstig schijnt te zijn.

Het Comité „Indië Weerbaar” is op zijn terugweg naar Indië uiteengevallen. Kapitein R h e m r e v heeft zich op weg naar Amerika, wgens diepgaand meningsverschil, van de Commissie afgescheiden.

Een groot aantal vliegtuigen werd deze maand geïnterneerd, een Duitsch vliegtuig in de Wielingen slechts, nadat de bestuurder, die weigerde te gehoorzamen aan de bevelen van onze marine, door vuur daartoe gedwongen was.

BELGIË. De Regeering heeft den Paus dankgezegd voor zijne bijzondere belangstelling voor het Belgische volk, die bleek uit zijne vredesnota, en verklaard dat zij de voorstellen in die nota met de grootste welwillendheid zal bestudeeren.

De Belgische socialisten hebben op een landdag te Brussel met 30 tegen 9 stemmen besloten geen deel te nemen aan de conferentie te Stockholm.

De ontruiming der Vlaamsche en Zuid-Belgische steden en dorpen wordt voortgezet, de Duitschers geven als reden op, dat het geschat en de vliegers der geallieerden dit tot bescherming van de burgerbevolking noodig maakten.

De minister van Oorlog de Ceuninck heeft eene verordening uitgevaardigd, waarbij Vlaamsche eenheden wel aangevoerd blijven door Fransch-sprekende officieren, deze moeten echter Vlaamsch kunnen spreken om zich aan hunne manschappen verstaanbaar te maken. „Vrij België” is hier slechts half tevreden mede, het eischt afzonderlijke eenheden voor beide nationaliteiten in België.

DUITSCHLAND. De Deutsche diplomatie heeft zich in opspraak gebracht door het optreden van L u x b u r g, den Deutschen Gezant in Argentinië, die, zooals uit onthullingen van L a n s i n g is gebleken, zijne regeering adviseerde de schepen van het land, waarbij hij geaccrediteerd was, aan te vallen en „spurlos zu versenken”. Een gedeelte van de Deutsche pers is L u x b u r g direct afgevallen. De Deutsche Regeering heeft verontschuldigungen aangeboden aan de Zweedsche, die zij in moeilijkheden gebracht had, door haar als tusschenpersoon voor het overbrengen van deze telegrammen te laten dienen en heeft, terwijl er kans was op een ultimatum van Argentinië, onmiddellijk in Buenos Ayres verontschuldigungen aangeboden, waardoor een dreigende breuk tusschen Argentinië en Duitschland wel schijnt te zullen worden voorkomen.

Op de Pauselijke nota heeft de Deutsche Regeering een antwoord gezonden, waarin wel niet over België of andere werkelijke vredesvoorwaarden gesproken wordt, maar die toch in eenigszins toegeevender toon is gesteld dan vroegere nota's. Over de oorzaken van den oorlog wordt meer objectief gesproken en er wordt in verwezen naar de be-

kende vredesmotie in den Rijksdag, die dus blijkbaar door de regering wordt overgenomen. Deutsche persstemmen bevestigen deze opvatting. Ook de koning van Beieren heeft een antwoord aan den Paus gezonden. Maar ook op andere wijze wordt aan den vrede gewerkt. Uit Washington werden geruchten gemeld van een Duitsch vredesaanbod op de basis van herstel van België en onafhankelijkheid van Elzas-Lotharingen. Erzberger heeft in eene rede verklaard, dat de vrede snel naderde. Volgens de „Deutsche Arbeitgeber-Zeitung” zou onder de arbeiders eene beweging gaande zijn, den vrede af te dwingen door algemeene werkstaking in oorlogsbedrijven.

Daarentegen werden ook stemmen van andere richting gehoord. De rectoren der universiteiten hebben in een oproep aan de studenten ge- protesteerd tegen de boodschap van Wilson, en de Deutsche predikanten tegen de voorstellen van den Paus. Voor den duur van den oorlog is eene „Deutsche Vaterlandspartei” opgericht, onder voorzitterschap van Von Tirpitz, die in eene rede verklaarde België en Koerland te willen behouden, evenals de kolendistricten van Briey en Longwy. Hindenburg heeft in een lang telegram het manifest van deze partij toegejuicht, Michaelis daarentegen heeft het voor kennisgeving aangenomen. Volgens enkele bladen wordt deze nieuwe partij van hoogerhand gesteund.

Hindenburg heeft voorts nog eens uitdrukkelijk verklaard, dat Deutschland economisch en militair voor den verderen strijd en overwinning is toegerust.

Wilson's antwoord aan den Paus heeft een aantal betoogingen en telegrammen aan den Keizer uitgelokt, waarin aanhankelijkheid aan het keizerhuis wordt betuigd en geprotesteerd wordt tegen de Amerikaanse inmenging in binnenlandsche aangelegenheden.

De Saksische regering heeft in de grondwetscommissie van den landdag verklaard, dat zij geen aanleiding vond het Rijksdagkiesrecht in den Landdag in te voeren. De grondwetscommissie heeft daarna met 9 tegen 7 stemmen de invoering van een parlementair stelsel in Saksen verworpen.

De Senaat van Hamburg heeft wederom 20 miljoen mark voor oorlogsdoeleinden aangevraagd, waardoor de oorlogsuitgaven van die stad tot 285 miljoen mark gestegen zijn.

Ook in Deutschland wordt gesproken over vermogensbelasting, om de oorlogsleeningen af te lossen. Men heeft eene heffing van 20% van alle vermogens boven 12000 Mark voorgesteld, afgezien van zeer groote vermeerdering van de reeds bestaande belastingen.

Generaal Groener is afgetreden als leider van het Kriegsam, wegens ondervonden tegenwerking van den kant der groot-industriëlen.

De jongens die in 1900 en 1901 geboren zijn, worden thans ingeschreven voor de Jugendwehr.

In de Hoofdcommissie van den Rijksdag hebben zowel Michaelis als von Kühlmann eene redevoering gehouden over de buiten-

landsche politiek. Tot veler teleurstelling weigerde de kanselier, openlijk de oorlogsdoeleinden van Duitschland bekend te maken, omdat daardoor de onderhandelaars te veel zouden worden gebonden.

Costa-Rica heeft de diplomatieke betrekkingen met Duitschland verbroken.

In Polen heeft de Raad van State, die onder den Duitschen gouverneur een soort voorloopig bewind voerde, ontslag genomen. Laatste aanleiding hiertoe was het besluit der Duitsche regeering het Poolsche legioen naar het front te zenden; de diepere oorzaak was het gebrek aan inzicht van de Duitsche machthebbers, die geen rekening hielden met de stemming in het land, zooals de Vossische Zeitung zelf erkent. Er is nu een Regentschapsraad van drie personen ingesteld, die benoemd worden door de bezettende mogendheden; de ontbonden Raad van State wordt weer opgericht en krijgt wetgevende macht. Er zal een soort parlementaire regeeringsvorm ingesteld worden met verantwoordelijken minister-president. Vergeleken met den ouden Raad van State, die slechts adviseerende stem had, is dit dus eene schrede vooruit in de richting der Poolsche onafhankelijkheid.

OOSTENRIJK-HONGARIJE. Keizer Karel heeft geantwoord op de nota van den Paus. Hoewel in deze nota, evenmin als in de Duitse, directe vredesvoorwaarden genoemd worden, is de toon toch toevallender dan in de nota van Duitschland en wordt in de voorstellen van den Paus een geschikte grondslag erkend voor vredesonderhandeling. Ook de ontwapening na den vrede en de onderwerping van internationale geschillen aan scheidsrechterlijke uitspraak worden van groote beteekenis voor een blijvenden vrede geacht. Tusschen de regels kan men lezen, dat Oostenrijk wel tot gebiedsafstand genegen is.

De hervorming van het voorloopig kabinet von Seidler tot een definitief is een feit geworden. In het nieuwe kabinet zijn alle Oostenrijksche nationaliteiten vertegenwoordigd, voor het eerst ook de Zuid-Slaven en Oekrainers. Geen lid van een der regeeringen, die medegewerkt heeft aan de verordeningen van § 14, is er in opgenomen, hetgeen sinds lang een wensch van het Huis van Afgevaardigden was. De regeering bestaat nu voornamelijk uit ambtenaren en vaklieden. In het Huis van Afgevaardigden heeft von Seidler meegedeeld, dat gewerkt wordt aan eene grondwetswijziging op den grondslag van nationale autonomie. Verder zijn in die zitting weer allerlei politieke kwesties besproken, zoodat men aan het behandelen der begrooting niet toe kan komen. Ook in het Hongaarsche Parlement heeft minister Wekerle zijn programma ontwikkeld. Voor alles zal de kiesrecht-hervorming doorgezet en hervormingen in democratischen zin uitgevoerd worden. Het leger zal gereorganiseerd worden in nationalen zin. Volgens de „Az Est” zal dit leger slechts het opperbevel en den generalen staf met Oostenrijk gemeen hebben. Verder verklaarde de minister zich voor een vrede op de basis der motie van den Duitschen Rijksdag.

Intusschen is de Minister van Financiën Gratz ontheven van zijn ambt. Wekerle wordt voorloopig met de leiding van het ministerie belast.

De socialisten der Centrale landen hebben in Weenen vergaderd en bij de regeering op het streven naar vrede aangedrongen. Aan den anderen kant vindt de All-Deutsche actie tegen den vrede door vergelijk ook onder de Duitschers in Oostenrijk eenige sympathie.

Eene vergadering van Duitsch-Moraviërs heeft er tegen geprotesteerd, dat Moravië onder Tsjechisch juk zou komen, en zou worden gerukt uit zijn band met de stamgenooten in andere deelen van Oostenrijk. Ze zullen medewerken aan hervorming der constitutie, mits die berust op het beginsel, dat de grondslag vormde voor het Moravisch vergelijk van 1905.

Onder de Tsjechen zelf is ook verdeeldheid gekomen, de Tsjechische bond schijnt voor de gematigde elementen te radicaal geworden te zijn, en deze willen eene nieuwe partij stichten.

Verschillende Poolsche partijen hebben besloten een bloc te vormen, dat een agressieve politiek zal voeren op de basis van het besluit van den 26en Mei 11., waarbij de vereeniging van alle Poolsche landen met inbegrip van alle Pruisische Poolsche gebieden tot een onafhankelijk koninkrijk Polen met een uitgang naar de zee wordt geëischt.

Naar de Neue Freie Presse meldt, loopt het Oostenrijksch-Hongaarsch vergelijk aan het einde van dit jaar af. Men wil dan een voorloopig vergelijk treffen, dat gedurende een jaar van kracht zal zijn.

De oorlogsuitgaven van Oostenrijk bedroegen in de eerste drie jaar te samen bijna 28 milliard kronen, de uitgaven voor het vierde jaar werden geschat op 12 milliard. De schuld in 1917, uit alle oorlogscredietmaatregelen voortvloeiend, bedroeg ruim 41 milliard kronen, waarvan 23 milliard door oorlogsleeningen gedekt.

ITALIË. De vredesbeweging breidt zich uit en dreigt gevaarlijk te worden voor de regeering. De uiterst slechte voedselvoorziening werkt dit zeer in de hand. Herhaaldelijk kwamen betoogingen en botsingen voor, waarvan men het ware niet te hooren krijgt; de grenzen werden hermetisch gesloten. De oogst schijnt slecht te staan. Ook de stijgende kolennood geeft groote moeilijkheden aan de nijverheid. De secretaris der socialistische partij, Lazzari, heeft eene circulaire aan de socialistische gemeentebesturen gezonden, waarin hij er bij hen op aandringt moties aan te nemen voor den vrede en voor het aftreden van de regeering, en bij voortzetting van den oorlog met collectief ontslag te dreigen. De grootste socialistische gemeenteraden, als die van Bologna, hebben dit echter geweigerd. Men voorspelt eene scheuring tusschen de uiterste socialisten, waartoe Lazzari behoort, en de meer gematigde elementen als Treves en Turati. Ten einde de revolutionaire beweging in Noord-Italië te onderdrukken heeft de regeering Turijn, Alessandria en Genua tot oorlogsgebied verklaard.

Ook in Calabrie en Messina is de staat van beleg afgekondigd.

Het gebrek aan brood, dat eenige dagen in de industriesteden overheerscht heeft, was gedeeltelijk gevolg van slechte organisatie. De landbouwminister Raineri en de levensmiddelendictator Canepa zijn dientengevolge afgetreden. Ook van den gematigden minister van Binnenlandsche Zaken Orlando is het aftreden geëischt, daar men hem te weinig actief vond in zijne bestrijding van de pacifistische beweging. Hij heeft toen meer energieke maatregelen beloofd. Het levensmiddelencommissariaat is bij Binnenlandsche Zaken getrokken en de uitvoering van zijne besluiten aan de prefecten opgedragen onder controle van eene ministerieele commissie.

Over de langzaam inkomende antwoorden op de nota van den Paus wordt verwezen naar wat bij de betrokken landen vermeld wordt. De Osservatore Romano, het orgaan van den Paus, heeft zich gunstig uitgesproken over de Duitsche en Oostenrijksche antwoord-nota, en hoopvol over de kansen op spoedigen vrede.

FRANKRIJK. In Frankrijk is weer eene kabinetscrisis geweest. Aanleiding hiertoe was de aanval van Clemenceau op Malvy, die gedurende 3 jaar Minister van Binnenlandsche Zaken in verschillende ministeries geweest was, en die door hem beschuldigd werd van laksheid in zijn optreden tegen personen met pacifistische neigingen, en van omgang met Almeréyda, den directeur van de „Bonnet Rouge”, die in verbinding zou staan met Duitschland. Malvy is tengevolge van deze campagne moeten aftreden en heeft tenslotte het geheele ministerie Ribot in zijn val medegesleept. Daar de socialisten, nog verbolgen over de weigering der passen voor Stockholm en over de houding van de regeering in zake het ontdekte Fransch-Russisch verdrag over den bufferstaat, niet mede wilden werken aan de vorming van een nieuw ministerie Ribot, is dit aan Painlevé opgedragen, maar ook deze slaagde er niet in de socialisten. Albert Thomas en Varenne tot medewerking te bewegen, zoolang Ribot eene portefeuille behield. Tenslotte is door Painlevé een ministerie gevormd zonder socialisten, met Ribot voor Buitenlandsche Zaken en Steeg als opvolger van Malvy. Het gemis van Thomas verzwakt het nieuwe ministerie.

Painlevé heeft in de Kamer eene regeeringsverklaring voorgelezen, waarin gezegd wordt, dat Frankrijk doorstrijden zal, tot désannexatie van Elzas-Lotharingen en schadeloosstelling voor de verwoestingen verkregen is. Eene motie van vertrouwen in de regeering werd aangenomen met 378 tegen 1 stem en 129 onthoudingen.

De „Conseil Général” van het departement Haute Vienne heeft op voorstel van een socialistisch lid eene motie aangenomen tegen annexatie van Duitsch gebied op den linker Rijn-oever, omdat zulks in strijd zou zijn met de Fransche oorlogsdoeleinden en het Pan-Germanisme in de hand zou werken.

Er is overeenstemming verkregen met Engeland over den beperkten invoer van Fransche wijnen en luxe artikelen.

De bekende vlieger, kapitein Guynemer is op 23 jarigen leeftijd gesneuveld, na 53 vliegtuigen van de tegenstanders te hebben neergeschoten.

ENGELAND. Lloyd George heeft politieke redevoeringen gehouden in Birkenhead en op het Wales-feest te Liverpool. Op het laatste zeide hij o.a., dat het thans de tijd is der kleine naties, die even onmisbaar zijn voor de groote als deze laatste noodig zijn voor de bescherming en de beveiliging der kleine. De socialisten der Entente zijn te Londen bijeen geweest. Er werd geen eenstemmigheid bereikt. Slechts werd eene motie verworpen, die inhield, dat geen besprekingen mochten gehouden worden met vertegenwoordigers van den vijand, zoolang Duitschland de bezette gebieden niet had ontruimd. Ook de vraag, of men al dan niet naar Stockholm zou gaan, kon niet worden opgelost. Tegelijkertijd vergaderde te Blackpool het congres van vakverenigingen. Hier werd besloten geen deel te nemen aan het congres te Stockholm, maar eerst overeenstemming te zoeken tusschen de arbeiders der geallieerden. Het congres te Stockholm is door dit besluit voorloopig geheel van de baan. Dat toch onder een gedeelte van het volk verlangen naar vrede heerscht, blijkt wel uit de scherpe maatregelen tegen alle vredespropaganda. Zoo werd de secretaris van de „Union for democratic control” Morel tot zes maanden gevangenisstraf veroordeeld, z.g. wegens zenden van brochures naar Zwitserland, maar volgens eenige bladen feitelijk om hem langeren tijd onschadelijk te maken.

De Economist rekt uit, dat in het halfjaar van midden Februari tot midden Augustus 2.471,000 ton Engelsche schepen verloren gegaan zijn, en 721.600 ton bijgebouwd, wat een totaal verlies geeft van 1.750.000 ton. Daartegen kan Reuter, namens hooge marine-autoriteiten, mededeelen, dat met de nieuwe verdedigingsmiddelen tegen duikbooten veel succes behaald wordt en vermindering van de verliezen mag worden verwacht. Voornamelijk zou dit geschieden door het verwekken van rookwolken om de aangevallen schepen. Lord Rhonda verklaarde in een interview, dat het gevaar van de levensmiddelenvoorziening meer zat in het gebrek aan scheepsruimte dan in de duikbooten. Dat Amerika den uitvoer naar neutralen beperkt was een groot voordeel, maar had toch aan den anderen kant ten gevolge, dat b.v. Denemarken geen spek en andere produkten naar Engeland zou uitvoeren.

De Daily Mail eischt de invoering van gedwongen rantsoenering. Volgens dit blad heeft de vrijwillige bezuiniging slechts eene besparing van $5\frac{1}{2}\%$ bereikt.

De hoofdredacteur, Gardiner, becijfert in de Daily News, dat als de oorlog thans ophield, de jaarlijksche uitgaven van Engeland met inbegrip van de rente en aflossing van leeningen £ 500 millioen be-

dragen zou. Dit kan niet door belasting opgebracht worden. Gardiner ziet als eenig redmiddel eene progressieve heffing van gemiddeld 10% op alle vermogens, tot een maximum van 30%.

Asquith heeft in het einde der maand te Leeds een redevoering gehouden over de oorlogsdoeleinden. Hij wilde geen vrede door overwinning van den vijand, ook niet door diplomatiek gesjacher, maar een vrede die gebaseerd was op internationaal erkend en gewaarborgd recht. Daartoe eischte hij ontruiming van het bezette gebied en terug-gave van Elzas-Lotharingen, maar ook inwilliging van de eischen van Italië en Roemenië, terwijl van vrijlating van door de Entente-landen beheerschte vreemde gebieden niet gesproken werd.

De Iersche Conventie heeft de verschillende regeeringsstelsels der Dominions bestudeerd, en een comité benoemd om een stelsel voor te bereiden, dat aan de verschillende opvattingen, bij die besprekingen aan het licht gekomen, te gemoet komt.

In Canada heerscht bij een gedeelte der bevolking nog groot verzet tegen den dienstplicht, vooral in Fransch-Canada.

Op de oorlogsleening van Nieuw-Zeeland is voor £ 15.800.000 geteekend.

In Mesopotamië hadden de Engelschen een succes door de inneming van de stad Ramadi, 100 K.M. ten N.W. van Bagdad aan de Euphraat gelegen, waarbij een groote buit bemachtigd werd.

RUSLAND. In het begin van deze maand had te Moskou de groote nationale conferentie plaats. Kerensky hield hier eene vurige redevoering, waarin hij zeide, dat alle aanvallen op de revolutie door bloed en ijzer zouden worden onderdrukt, daar het vaderland in gevaar was. Ook waarschuwde hij ernstig tegen de separatistische neigingen van Finland en de Oekraïne.

Kornilof, de opperbevelhebber, besprak de toestanden in het leger, die zoo ernstig waren, dat de doodstraf in talrijke gevallen moest worden voltrokken, om de tucht te herstellen. Kaledin, de hetman der Kozakken, eischte namens de kozakken voortzetting van den oorlog tot de overwinning, en wering van alle politiek in het leger. Ook de voormalige opperbevelhebber Alexejef sprak over de ont-aarding van het leger.

Eenige dagen later echter brak eene ernstige militaire tegenrevolutie uit onder leiding van Kornilof. Deze eischte van Kerensky, dat hij hem als dictator erkennen zou, waarop Kerensky Kornilof ontsloeg als opperbevelhebber, en het commando in handen legde van Klembofski. Kornilof weigerde af te treden en rukte tegen Petersburg op, gesteund door Klembofski en Kaledin, die de plaatselijke Soviet te Rostof aan de Don gevangen liet nemen. Voor dat het tot een ernstig treffen kwam, capituleerde Kornilof echter; hij werd met 23 generaals en officieren, waaronder ook Kaledin, door Alexejef, chef van den generalen staf, gevangen genomen.

Volgens laatste berichten is echter Kerensky's overwinning nog niet volkomen verzekerd. Alexejef is weer afgetreden als chef van den generalen staf; er gaan geruchten, dat aan Kornilof gratie zou verleend worden; Kaledin is op een eisch van de Kozakken op vrije voeten gesteld.

Merkwaardig was de houding in dezen van de Entente-pers, die gedeeltelijk (bijv. Hervé in de Victoire en de Engelsche conservatieve bladen) zich openlijk voor Kornilof uitspraken. Anderen zagen in Kornilof een Duitsch werktuig en verklaarden hiermede de opvallende staking der vijandelikheden op het front van Riga gedurende deze crisis-dagen.

Na den opstand van Kornilof heeft de Russische regeering om den toestand op te helderen de republiek uitgeroepen. Het gezag is in handen van een oorlogskabinet gelegd, dat bestaat uit vijf ministers onder voorzitterschap van Kerensky, die thans eerste minister en opperbevelhebber is; een president van de republiek is nog niet benoemd.

Terestsjenko is afgetreden als minister van Buitenlandsche Zaken. Het kabinet bestaat nu uitsluitend uit socialistten.

Behalve de beweging van Kornilof, is er nog eene poging tot contra-revolutie ontdekt in Moskou tijdens de nationale conferentie; hierbij zouden de grootvorsten Michael en Paul Alexandrowitsj betrokken zijn.

Gebruik makend van de verdeeldheid in het Russische leger hebben de Duitschers hun offensief in het Noorden hervat en daarbij Riga veroverd. De Deutsche pers maakte van die gelegenheid gebruik om te beweren, dat Riga eene Deutsche stad is. Volgens de volkstelling van 1913 was echter slechts 13% van de bevolking Duitsch. Evenmin gaat deze bewering op voor de Oostzee-provincies; hier is de bevolking in hoofdzaak Lettisch en Estisch; de Duitschers vormen slechts 6,9%, de Russen 5,4% der bevolking. De Russische regeering heeft de autonomie van de drie Oostzee-provincies toegestaan. Ook de Deutsche regeering schijnt van plan een burgerlijk bestuur voor Lithauen en Koerland in het leven te roepen, ongeveer op gelijke wijze als voor Polen geschiedde.

Het proces tegen Soechomlinof, den Minister van Oorlog in 1914, die beschuldigd werd met Duitschland te heulen, heeft een aantal onthullingen van hemzelf en den toenmaligen Chef van den Staf Janoesjkewitsj ten gevolge gehad, die betrekking hebben op de voorgeschiedenis van den oorlog. Soechomlinof is tot levenslang dwangarbeid veroordeeld.

Te Petersburg is eene Pan-Russische democratische conferentie bijeengekomen. Kerensky heeft eene rede tot zelfverdediging gehouden, in verband met zijn optreden in het geval-Kornilof. Er schijnt op de conferentie eene sterke strooming te zijn om Kerensky ten val te brengen, vooral de Bolsjewiki zijn zeer roerig.

In Finland is de toestand nog kritiek. Russische troepen bezetten het gebouw van den ontbonden Landdag te Helsingfors, en beletten aan de afgevaardigden den toegang. Een groot aantal politieke arrestaties vond plaats. De Gouverneur-generaal heeft alle Russische onderdanen uitgenoodigd Finland te verlaten, daar de autoriteiten weigeren levensmiddelen voor hen beschikbaar te stellen. Later heeft hijzelf ontslag genomen, en is vervangen door den oud-minister Nekrassof.

In het Altai-gebied hebben eenige stammen een parlement gekozen en eene onafhankelijke Altai-republiek gesticht.

ZWITSERLAND. Het Duitsch-Zwitsersch handelsverdrag is thans officieel gepubliceerd. De maandelijksche kolenleverantie bedraagt 200.000 ton, de ijzerleverantie 19.000 ton. Het crediet, dat Zwitserland geven moet, stijgt in verhouding met de grootte der leveranties. De prijs der kolen is gesteld op 90 francs. Voorts zijn van weerszijden uitvoervergunningen gegeven.

Ook met de Entente kwam eene overeenkomst tot stand, waardoor grondstoffen voor de zijde-industrie kunnen worden ingevoerd.

In Zwitserland hadden betoogingen en ééndaagsche stakingen plaats wegens ontevredenheid van het volk over de distributiemaatregelen en de stijging der prijzen. De regeering heeft besloten open kaart te spelen en alle economische moeilijkheden en daartegen genomen maatregelen aan het volk bekend te maken.

Sedert eene commissie naar Amerika ging om het Amerikaansche volk en de regeering over den toestand van Zwitserland in te lichten, zijn de berichten uit Amerika gunstiger dan voorheen.

De Bondsraad heeft rapport uitgebracht over het onderzoek betreffende de zaak Hoffman—Grimm. Belangrijk nieuws kwam hierdoor niet meer aan het licht.

Men is in Zwitserland tamelijk ontstemd over het feit, dat de Spaansche en Nederlandsche regeeringen geen Zwitsers hebben willen laten zitting nemen in het comité voor de levensmiddelenvoorziening van België. De Journal de Genève schrijft dit toe aan den invloed van den Spaanschen gezant in Brussel.

Volgens het laatste neutraliteitsbericht bedroegen de oorlogskosten van Zwitserland tot 25 Augustus 987 millioen francs, waarvan 683 millioen voor de grensbewaking. Geleend was 604 millioen, de oorlogsbelastingen brachten 120 millioen op.

In Zürich is een Nederlandsche Kamer van Koophandel opgericht.

DENEMARKEN. Den 1en September werden bij Bjerggaard op de westkust van Jutland vier Duitsche mijntrawlers door Engelsche oorlogschepen op het strand gejaagd, bij welke gelegenheid Engelsche granaten op de Deensche kust vielen. Tegen deze neutraliteitsschennis door Engeland, die zeer gelijk op wat aan onze kust bij Bergen geschiedde, is door de Deensche regeering geprotesteerd. De Engelsche

regeering heeft haar leedwezen over het gebeurde betuigd, en schadevergoeding voor mogelijk aangerichte schade aangeboden, maar is niet voornemens vergoeding te betalen voor de vernieling van Duitsche schepen, die in de Deensche wateren beschadigd zijn.

De Deensche staatsschuld is thans gestegen tot 578 millioen kronen, waarvan 220 millioen op rekening der oorlogsjaren komen.

NOORWEGEN. Naar de Deensche „National Tidende” meldt, zal in Noorwegen een graanmonopolie ingesteld worden. De regeering en de meerderheid van de parlementaire levensmiddelencommissie hebben zich er voor verklaard.

ZWEDEN. De Zweedsche regeering heeft zich eenigszins gecompromitteerd door als tusschenpersoon cijferteleggrammen over te brengen van Duitsche gezantschappen in andere werelddeelen, in casu in Argentinië, via Stockholm naar Berlijn, zooals gebleken is uit de onthullingen van *Lansing*. Zij zou reeds in Augustus 1915 beloofd hebben deze bemiddeling te staken. De Zweedsche regeering heeft het feit erkend, maar verklaard, dat zij onkundig was van den inhoud der telegrammen.

Eene tweede onthulling van *Lansing*, waarin de Duitsche gezant in Mexico eene decoratie voor den Zweedschen zaakgelastigde aldaar aanvroeg, wegens hulp aan Duitschland verleend, was bestemd om het voorgaande aan te vullen. Als verontschuldiging werd door den Minister van Buitenlandsche Zaken medegedeeld, dat via Stockholm en den Zweedschen koerier ook de Amerikaansche post voor Constantinopel was verzonden, toen de diplomatieke betrekkingen tusschen de Vereenigde Staten van Amerika en Turkije nog niet verbroken waren. Echter was hierbij steeds de inhoud van de post aan den Zweedschen gezant medegedeeld.

Deze zaak heeft onaangename gevolgen voor de Zweedsche regeering: in de eerste plaats ontstemming in Noorwegen, dat in deze gebeurtenis eene schending ziet van de onderling-Scandinaafsche belofte tot volkomen neutraliteit; in de tweede plaats afbreking van de onderhandelingen met Amerika over de voedselvoorziening, en in de derde plaats een machtig wapen in de hand van de oppositie bij de verkiezingen, die deze maand gehouden werden, en waarbij de kansen voor de conservatieve regeering toch reeds minder goed stonden tengevolge van de algemeene ontevredenheid.

De regeering heeft den gezant in Argentinië *Löwen*, en den kabinetssecretaris *Ewerlöf* van het kabinet van Buitenlandsche Zaken als voornaamste schuldigen aan dit voorval ontslagen.

De socialisten-conferenties hadden nog steeds weinig succes. De Zimmerwalders hebben in het begin van de maand eenige dagen in Stockholm vergaderd. De groote conferentie is, ondanks het protest van de socialisten der centrale landen, tot onbepaalden datum uitge-

steld, daar door het passenverbod van de Entente regeeringen eene bijeenkomst van alle socialisten onmogelijk blijft. Ook de Russische Raad van Arbeiders en Soldaten heeft besloten niet aan de conferentie deel te nemen, zoolang de andere Entente-staten niet vertegenwoordigd zijn.

De uitslag van de verkiezingen is eene nederlaag voor de regeering geworden. De conservatieven verloren voor de 2e Kamer 16 zetels, de liberalen wonnen er 5 en de socialisten 11. Deze partij is nu de sterkste in het parlement geworden, zoodat eene regeeringscrisis zeer waarschijnlijk is.

SPANJE. De „Manchester Guardian” dringt aan op teruggave van Gibraltar aan Spanje, zoowel om ideëele redenen, als ook omdat de stad van uit het Noorden niet meer te verdedigen is tegen nieuwerwetsch geschut.

Omtrent den binnenlandschen toestand werden geen details doorgelaten.

PORTUGAL. Alle ambtenaren van posten en telegrafie zijn gemobiliseerd en werkzaam gesteld onder leiding van het departement van oorlog. Dit schijnt het gevolg te zijn geweest van eene staking bij dat dienstvak, ten gevolge waarvan gedurende drie weken geen post uitgedeeld was.

Men meldt wederom dat het ministerie zal aftreden.

Het Portugeesche contingent aan het Westfront bedraagt thans 45.000 man en zal verhoogd worden tot 60.000.

ALBANIË. De Italianen trachten het door hen bezette Zuidelijk gedeelte van Albanië zooveel mogelijk te exploiteeren en naar het schijnt met goede resultaten.

In Noord-Albanië wordt onder streng Oostenrijksch-Hongaarsch régime orde en regelmaat gebracht.

Zoo zal tenminste dit vruchtbare land wellicht door den oorlog uit zijn eeuwen lang verval worden opgebeurd.

Ter gelegenheid van een bezoek van Essad-Pasja aan Rome waarschuwt de Italiaansche nationalistische pers tegen zijne bedoelingen.

SERVIË. Oostenrijk-Hongarije heeft verschillende documenten uit de Servische archieven gepubliceerd, die betrekking hebben op de diplomatieke voorgeschiedenis van den oorlog.

BULGARIJE. Bulgarije heeft instemming aan den Paus betuigd met zijne vredespogingen en verklaard zich te kunnen vereenigen met de in zijne nota voorgestelde grondslagen. In het antwoord wordt echter met nadruk gezegd, dat voor den vrede gebiedend noodzakelijk is, dat

de thans verkregen eenheid der Bulgaarsche natie zal worden gehandhaafd.

ROEMENIË. Er worden ernstige klachten geuit over het lot der Joden in het niet-bezette gedeelte van Roemenië. Ook de overige bevolking in Moldavië lijdt echter groote ontberingen en honger.

GRIEKENLAND. Het ministerie heeft in de Grieksche kamer uitvoerige verklaringen afgelegd over de Grieksche politiek in verband met den oorlog, waarna 188 afgevaardigden met algemeene stemmen eene motie aannamen, waarbij zij o.a. verklaarden vertrouwen in de regeering te stellen, en dat Griekenland bereid is alle opofferingen te aanvaarden, om de verplichtingen van het verdrag met Servië na te komen.

Jonnart heeft bij zijne terugreis naar Frankrijk verklaard, dat Griekenland binnen 2 of 3 maanden in staat zal zijn 10 divisies te mobiliseeren.

Het dagelijksch broodrantsoen der bevolking is reeds van 600 op 120 gram teruggebracht; het vraagstuk der voedselvoorziening wordt zoo nijpend, dat Venizelos tijdelijk de portefeuille van Oorlog heeft overgegeven, om deze aangelegenheid zelf ter hand te nemen.

De staat van beleg is thans gepronclameerd in de provinciën Laconië, Arcadia en Larissa.

De Neon Asti meldt, dat Frankrijk aan Griekenland een crediet van 500 millioen francs zal toestaan.

Koning Constantijn heeft vanuit St. Moritz de verklaring van het Grieksche kabinet, betreffende de politiek van Griekenland tijdens den oorlog, laten tegenspreken.

De Italianen hebben Janina ontruimd, waar de Grieksche vlag weer waait.

TURKIJE. Dzjavid Bei, de Turksche Minister van Financiën, heeft een bezoek gebracht aan Berlijn.

De partij van Eenheid en Vooruitgang hield onder voorzitterschap van den Grootvizier Talaat Pasja haar jaarlijksch congres; deze deed o.a. uitvoerige mededeelingen over Armenië en Palestina, waarbij nogmaals de beschuldigingen door de Entente uitdrukkelijk werden tegengesproken; hij betuigde instemming met de vredesnota van den Paus en verklaarde den buiten- en binnenlandschen toestand van Turkije gunstig.

VEREENIGDE STATEN VAN AMERIKA. Het Ministerie van Buitenlandsche Zaken der Vereenigde Staten staat in het teeken van diplomatieke onthullingen ten nadeele van Duitschland.

Doel daarvan is onmiskenaar de neutralen in het harnas te jagen tegen de Centralen, eene mentaliteit, waarmede de objectieve buitenstaander bij den wereldkrijg rekening heeft te houden.

Nadat de publicatie door Lansing van de code-telegrammen, door den Duitschen gezant in Argentinië, Graaf von Luxburg, door tusschenkomst van de Zweedsche Regeering naar Berlijn gezonden, groote sensatie had verwekt, volgde de bekendmaking van een brief van den Duitschen Gezant in Mexico aan den Rijkskanselier, waarin werd medegedeeld, dat de Zweedsche Gezant in Mexico als bemiddelaar zou optreden.

Daarop kwam de onthulling van het telegram van Bernstorff, waarin hij, aan zijne regeering verlof vroeg tot het uitbetalen van \$ 50.000 voor pro-Duitsche propaganda in de Vereenigde Staten; tevens publiceerde de „commissie van openbare inlichting” tal van Duitse spionage-praktijken in Amerika na het uitbreken van den oorlog in 1914.

Nieuwe onthullingen bracht een rapport van William Andrews, secretaris van de Amerikaansche Legatie te Boekarest, over het binnensmokkelen van kisten met ontplofbare stoffen en microben per diplomatieke Duitse post.

President Wilson heeft zeer spoedig de vredesnota van den Paus beantwoord. Hij zegt, niet op de plannen van den Paus te kunnen ingaan, daar hij de tegenwoordige keizerlijke Duitse regeering niet beschouwt als een waarborg voor blijvende overeenkomsten en regelingen; hij wenscht alleen met het Duitse volk zelf te onderhandelen. Wellicht als reactie op de verontwaardiging, in de Centrale rijken door dezen eisch gewekt, heeft Lansing later verklaard, dat daarin niet lag opgesloten, dat de Amerikaansche Regeering als voorwaarde voor de vredesonderhandelingen stelde het aftreden der Hohenzollern.

Het Congres heeft een wetsontwerp aangenomen, waarbij thans een oorlogscrediet van 11 milliard dollar wordt toegestaan; hiervan zijn vier milliard dollar voor leeningen aan de geallieerden. Aan Rusland werd opnieuw 100 millioen dollar geleend; per maand zou thans ongeveer 600 millioen dollar aan de geallieerden worden geleend.

De financieele commissie uit den Senaat heeft toegestemd in eene oorlogswinstbelasting van 26% tot 33%.

Volgens eene officieele verklaring, waarin het scheepsbouwprogram van de V. S. wordt geschetst, zal Amerika binnen iets meer dan een jaar eene handelsvloot hebben van meer dan 1600 schepen met een gezamenlijken inhoud van 9.200.000 ton.

Volgens een Havasbericht heeft de president der commissie voor militaire zaken van de Kamer van Afgevaardigden officieel medegedeeld, dat het aantal vrijwilligers, dat tot 6 Sept. jl. onder de wapenen geroepen was, bedroeg 1.074.146, en wel bij het staande leger 308.145 man en 7.023 officieren, bij de nationale garde resp. 337.421 en 14.250, bij de reserve resp. 55.487 en 32.211. Bovendien bevinden zich nog 27.341 officieren in de oefenkampen. Deze cijfers omvatten niet het effectief van het nieuwe, bij de conscriptie onder de wapenen geroepen leger, bedragende 670.000 man, maar uitsluitend vrijwilligers.

Er is eene vereenigde motie van het Huis van Afgevaardigden en den Senaat aangenomen, om in het leger in te deelen alle vreemdelingen in de Vereenigde Staten, behalve diegenen, die door verdrag vrij van dienst zijn en die uit de Midden-Staten, die slechts één jaar in de Vereenigde Staten vertoefden. Meer dan een millioen komen in aanmerking.

De onderdanen uit de landen der geallieerden en onzijdigen, die vrijstelling vragen, krijgen negentig dagen om het land te verlaten.

Hearst doet in zijn orgaan, de New York American, een fellen aanval op de Regeering naar aanleiding van het verslag van Generaal Pershing; hij trekt de conclusie, dat als Amerika op het slagveld den doorslag moet brengen, de oorlog nog 5 à 6 jaar duren zal.

Uit de verklaringen van Troelstra te Stockholm en van de anti-oorlogspers, zou men moeten opmaken, dat er in de Vereenigde Staten eene groote partij tegen den oorlog is. In verband hiermede zullen de volgende maanden beslissend zijn voor de stemming van het Amerikaansche volk, dat steeds meer den oorlogsdruk gaat gevoelen.

Senator Stone heeft in den Senaat een fellen aanval gedaan op de Northcliffepers.

Er is eene commissie ingesteld voor het doen der aankopen door de geallieerden, die zal streven, dat alle geallieerden hunne oorlogsvorraden tegen dezelfde prijzen zullen kunnen koopen als de Vereenigde Staten.

Wilson heeft den uitvoer van goud verboden, behalve wanneer daartoe vergunning is verleend.

De Vereenigde Staten zullen, als zij hunne plannen doorzetten, met Engeland de geheele wereldscheepvaart controleeren, de vrachten voorschrijven en de reizen en vertrekdata bepalen; geen schip, dat een haven der Vereenigde Staten wenscht te verlaten, zal voortaan bunkerolen kunnen krijgen, wanneer het niet genegen is de lading, die men het geven wil, te vervoeren tegen eene aangemelijke vracht. De maatregelen tegen de neutralen worden steeds scherper. Een zeer groot aantal Nederlandsche en Scandinavische schepen wordt in de Amerikaansche havens vastgehouden. Overwogen wordt deze schepen, die met levensmiddelen waren bevracht en wien het uitvoerdepartement het uitvaren belet, te dwingen hunne ladingen te lossen en in Australië en Java levensmiddelen voor Amerika te halen. Ook zou men een gedeelte der neutrale schepen voor de Amerikaansche kustvaart willen gebruiken.

Het wetsontwerp tegen het handeldrijven met den vijand is door het parlement goedgekeurd; de wet geeft den President ruime bevoegdheden op het gebied van in- en uitvoer, censuur, contra-spionnage, enz.

Naar aanleiding van het openbaar maken van een telegram van Maart 1916 door de Amerikaansche regeering, waarin het Duitsche gezantschap aandrang op besprekingen met eene Nederlandsche commissie over verkoop van 300.000 geschut-patronen en 200 ton buskruit door eene

Amerikaansche fabriek te leveren, die deze munitie voor Duitschland had gemaakt, doch hare productie daarheen niet kon vervoeren, heeft onze regeering medegedeeld, dat indertijd niet op het aanbod der fabriek is ingegaan. Voor de gevolgtrekking der Amerikaansche regeering „dat Nederland louter een pleisterplaats voor contrabandeladingen naar Duitschland” zou zijn, bestaat niet de minste grond en hare gevolgtrekking was dan ook geheel onjuist.

De Nederlandsche regeering deelde mede, dat de Nederlandsche delegatie in Amerika in overleg is getreden met de Amerikaansche autoriteiten. Uit den aard der zaak zijn tot dusverre nog weinig moeilijkheden overwonnen en kunnen de resultaten harer bemoeiingen slechts in algemeene termen worden weergegeven.

De delegatie is van oordeel dat de uitvoer van veevoeder niet zal worden toegestaan en dat evenmin aanvoer van grondstoffen voor nijverheid en industrie te verwachten is.

Wat betreft den uitvoer van graan geschikt voor de voeding van den mensch zal het gouvernement der Vereenigde Staten eerst eene definitieve beslissing willen nemen, wanneer het op de hoogte is van de grootte van den nieuwen oogst en het zijne gedragslijn in het algemeen zal hebben bepaald ten aanzien van de hoeveelheden, die daarvan voor Nederland beschikbaar kunnen worden gesteld.

Onze delegatie zal echter bij wijze van incidenteele schikking trachten te verkrijgen, dat de door onze Regeering aangekochte of ingeladen hoeveelheden tarwe, maïs en Canadeesche gerst, voor zoover zij nog niet bedorven zijn, uitgevoerd mogen worden.

Hierbij zal echter wel moeten worden toegegeven, dat van dit quantum niets als veevoeder wordt gebruikt.

Het staat dan ook wel vast, dat van het door onze Regeering reeds gekochte graan zeer weinig naar Europa zal worden uitgevoerd.

Van alle partijen die hier zullen aankomen, zal bovendien waarschijnlijk $\frac{2}{3}$ moeten worden afgestaan aan de Commission for Relief in Belgium en zal $\frac{1}{3}$ voor Nederland zijn.

De totale hoeveelheid tarwe, maïs en gerst, die dan voor Nederland zal komen, zal pl m. 33.000 ton zijn. Ongeveer voldoende voor de behoefte van 14 dagen.

ZUID-AMERIKAANSCH E STATEN. Zooals reeds elders in dit overzicht is medegedeeld, heeft de Regeering der Vereenigde Staten geheime telegrammen medegedeeld van den Duitschen Gezant in Argentinië von Luxburg, die door tusschenkomst der Zweedsche Regeering naar Berlijn werden gezonden.

De Argentijnsche Regeering deed daarna v. Luxburg zijne passen toekomen en liet haar gezant te Berlijn opheldering eischen; deze verklaarde in zijne nota, dat Luxburg geen persona grata meer was en hem daarom zijne passen waren uitgereikt, dat echter deze maatregel zich uitsluitend richtte tegen den gezant.

Nadat de Argentijnsche Senaat, met nagenoeg algemeene stemmen, voor de afbreking der diplomatieke betrekkingen met Duitschland gestemd had, werd tijdens de besprekingen in het Huis der Afgevaardigden de Duitse antwoord-nota bekend, waarin de Duitse Regeering het gebeurde zeer betreunde, de door v. Luxemburg ontwikkelde denkbeelden afkeurde en verklaarde, dat die denkbeelden geen invloed hadden op de beslissing en de belofte der Duitse Regeering.

Verschillende anti-Duitse betoogingen moesten in Argentinië worden onderdrukt.

Er is eene algemeene werkstaking uitgebroken op alle Argentijnsche spoorwegen; de Regeering motiveert hiermede de mobilisatie der Argentijnsche vloot en de buitengewone militaire maatregelen.

Uruguay heeft de betrekkingen met Duitschland afgebroken.

CHINA. Volgens de Morning Post hebben de gezanten der Ententemogendheden eene overeenkomst geteekend, waarbij aan China's wenschen wordt voldaan. China zal een invoerrecht van 5% mogen heffen, het zal de betaling van de schadevergoeding voor den Bokseropstand vijf jaar mogen uitstellen en Chineesche troepen zullen in geval van nood mogen worden opgesteld in plaatsen in het Bokserprotocol verboden en zullen dan ook door de concessies van Tientsin mogen trekken.

Te Kanton is onder leiding van Soenjatsen een voorloopige regeering ingesteld; ook dit Jong-China heeft aan Duitschland en Oostenrijk den oorlog verklaard.

In Hoenan is een opstand tegen de centrale regeering uitgebroken.

JAPAN. Burggraaf Isjii, het hoofd van de Japansche missie in de Vereenigde Staten, heeft het ministerie van Buitenlandsche Zaken de formeele verzekering doen toekomen, dat Japan al zijne beschikbare economische krachten concentreert voor de vervaardiging van oorlogstuig voor Rusland. Japan stelt zich voor, de taak van Amerika daardoor te verlichten.

Tegen het verleenen van militaire hulp door troepen zendingen naar Europa blijft de Japansche pers over het algemeen eene afwijzende houding aannemen.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Algemeen: Ontwikkeling der hindernismiddelen in den oorlog. Handgranaten en mijnen, Int. Rev., Aug.

Amerika (Vereenigde St. v. Noord): Bouw van stalen schepen, M. Woch., No. 5. Het legervliegwezen en de CURTISZ-vliegtuigen, Int. Rev., Juli. Sterkte der divisien. Paardengebrek, M. Woch., No. 7. Uitvoer van oorlogsmaterieel en levensmiddelen 1914/1916, M. Woch., No. 9. Vuurtoren. Cavalerie-marschoefening. U-bootjagers, M. Woch., No. 14. Luchtvaart, Int. Rev., Aug.

Argentinië: Droogdok, M. Woch., No. 8.

China: Het leger, Int. Rev., Aug.

Denemarken: Artillerie-slepers, M. Woch., No. 20.

Duitschland: Inspectie van het mijn-, versperrings- en springwezen, M. Woch., No. 5. Het overwicht van onze luchtstrijdkrachten, Int. Rev., Juli.

Engeland: De artilleristische bewapening, Int. Rev., Juli. Handley Page-vliegtuig, M. Woch., No. 7. Het koninklijke vliegerkorps, M. Woch., No. 10. Het Engelsch-Indische leger. Het Canadeesche hulpleger, M. Woch., No. 25. Vlootreserve, M. Woch., No. 27.

Frankrijk: Bouw van duikbooten, M. Woch., No. 6. Het opperbevel. De infanterie-compagnie, Int. Rev., Juli.

Italië: Leger-autowezen, M. Woch., No. 8.

Oostenrijk-Hongarije: Verschillende systemen van spoorbanen, M. Woch., No. 9.

Polen: Luchtvaartwezen, M. Woch., No. 9. De formule van den eed der legioenen, M. Woch., No. 25. Militaire rechtspraak, M. Woch., No. 27.

Portugal: Het leger, M. Woch., No. 27.

Rusland: Metaalfabrieken in Petersburg, M. Woch., No. 6.

Turkije: Artilleristische opleiding, M. Woch., No. 14. Nieuwe militaire wet, M. Woch., No. 23.

Zweden: Nieuwe kruiser, M. Woch., No. 9.

Zwitserland: Aantal geïnterneerden, M. Woch., No. 6.

Boekaankondiging.

Oorlogsbrieven van Duitsche Studenten, verzameld en in het licht gegeven door Prof Dr. Ph. WITKOP, vert. van W. FRANKEMÖLLE. *Amsterdam*, C. L. VAN LANGENHUYSEN.

Met gemengde gewaarwordingen namen wij kennis van dit werk, welks strekking is een indruk te geven van hetgeen er thans leeft in het Duitsche volk en wel voornamelijk bij de Duitsche „studentenschap” — het woord is van den vertaler.

Men wordt bij het lezen getroffen door menige diepe gedachte, bewondert de plichtopvatting des briefschrijvers en voelt op talrijke plaatsen, hoe hoog de Duitscher het vaderland stelt. Voorts heeft het boek voor den buitenstaander zijn nut, doordien het hem de werkelijkheid onder de oogen brengt en herinnert, wat ook eenmaal van ons kan worden gevraagd.

En toch . . . kan dit eigenaardig mengsel van vroomheid, strijdlust en oorlogsellende ons slechts matig bekoren. Waar intusschen de „tweede druk” verscheen, oordeelen velen blijkbaar anders.

De vertaling is zeer onvoldoende.

d. G.

De Indische weerkracht en de voorstellen MEREENS, gespiegeld door J. B. VAN HEUTSZ Jr. *Haarlem*, J. A. BOOM.

Deze brochure geeft eene felle kritiek op de militie-voorstellen van den reserve-Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf W. E. K. MEREENS. Jammer, dat de vaak juiste opmerkingen van den S. door den persoonlijken en vijandigen betoogtrant onaangenaam te lezen zijn. Men oordeele over een gedeelte van het slot:

„Alvorens zich echter hierover het hoofd te breken, geven wij den heer MEREENS in overweging door vlijtige studie, liever te trachten een besef van strategie te krijgen. Dat is wèl mogelijk en nuttig voor een stafofficier, al is het dan ook maar van de reserve.

„Heeft de heer MEREENS na zijne studie van de strategie nog tijd over, dan kan hij, indien hij niet te moe is, misschien zich nog eens bezig houden met staatkunde onder de dringende waarschuwing deze weer niet te verwarren met staatsmanskunst.

„Hij zal dan misschien een flauw besef kunnen krijgen, waarom in 1909 de inlandsche militie niet ingevoerd kon worden, ook niet in

„1910, 1911 en waarom in 1914 de tijd er wel voor aangebroken was „en dit dus onverwijld aan de orde had moeten worden gesteld.

„Het laat ons intusschen absoluut koud, of de heer Merens in de „toekomst al dan niet nog eenig besef van strategie en staatkunde „krijgt.” . . .

Senator H. COLIJN en de defensie van Nederlandsch-Indië in de Eerste Kamer der Staten-Generaal, door J. B. VAN HEUTSZ Jr. *Haarlem, J. A. Boom.*

In deze brochure hekelt S. de houding van den oud-Minister H. Colijn, die na eerst als ondervoorzitter der Staatscommissie voor de verdediging van Nederlandsch-Indië in 1912 te hebben medegewerkt aan de samenstelling van de z. i. verwerpelijke voorstellen dier commissie, thans als lid der 1ste Kamer zich „na eene slechte tribunedediging van het staatsrapport van ganscher harte en zonder restrictie” neerlegt „bij de voorstellen van de Ministers van Marine en Koloniën”, en zulks doet „terwijl hij omtrent de wenschelijke samenstelling van de vloot zelf *geen* opinie heeft en bij een sterk leger *onmogelijk* te creëeren acht, omdat naar zijn oordeel de bevolking niet rijp voor dienstplicht is, terwijl in het staatsrapport van 1912 zijn oordeel was, dat aan inheemsche troepen slechts geringe waarde kan worden toegekend.”

„Andermaal Z.E. de oud-Gouverneur-Generaal J. B. VAN HEUTSZ en de defensie van Nederlandsch-Indië, door K. VAN DER MAATEN, Ridder M. W. O. 3e kl. en N. L. gep. Generaal-Majoor N. I Leger.”

Ofschoon S. erkent, dat er in verband met hetgeen de Minister van Koloniën in de Kamer-zittingen van 15 en 16 Maart heeft medegedeeld over de wijze van optreden van den oud-Gouverneur-Generaal J. B. van Heutsz in zake de defensie van Nederlandsch-Indië, voorloopig geen kans — S. noemt het „gevaar” — meer is op eene zending van dezen naar Indië als organisator en regelaar van de Indische defensie, acht hij het toch gewenscht met het oog op de vergankelijkheid van een Ministerieel leven en het feit, dat toch nog velen in van Heutsz de meest aangewezen persoon blijven zien, de „sophismen” te weerleggen, waarmede die Generaal dat gedeelte van de Ministerieele rede heeft trachten te weerleggen.

In hoeverre S. hierin is geslaagd, kan verder buiten beschouwing worden gelaten, aangezien zijn hoofddoel is bereikt door de benoeming van den Luitenant-Generaal-titulair van Rietschoten tot regeeringscommissaris voor de regeling van de defensie in Nederlandsch-Indië.